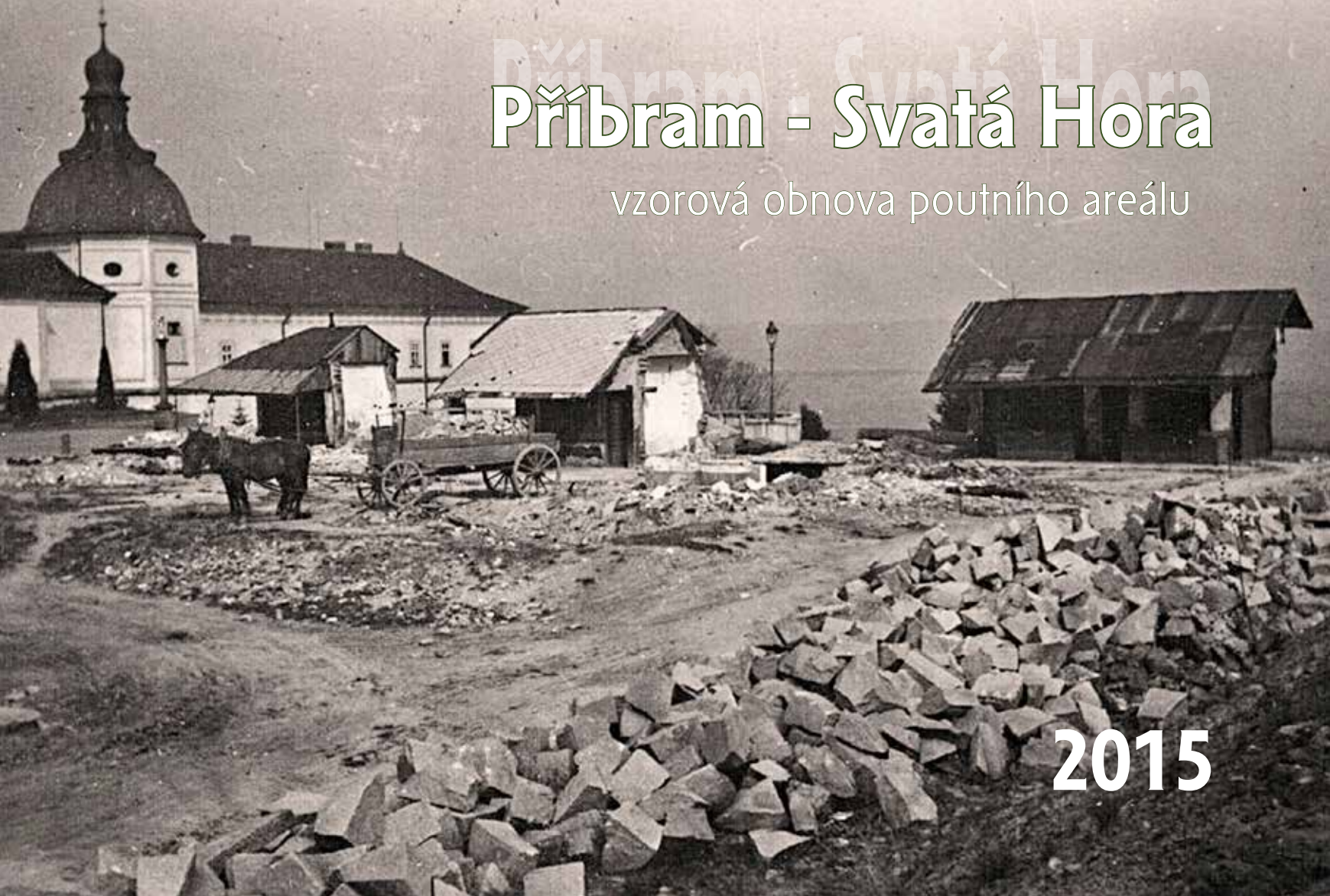

Příbram - Svatá Hora

vzorová obnova poutního areálu

2015

POPIS OBNOVY PROJEKTU

Příbram - Svatá Hora vzorová obnova poutního areálu

CZ.1.06/5. 1. 00/24.09583

EVROPSKÁ UNIE
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
ŠANCE PRO VÁŠ ROZVOJ

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

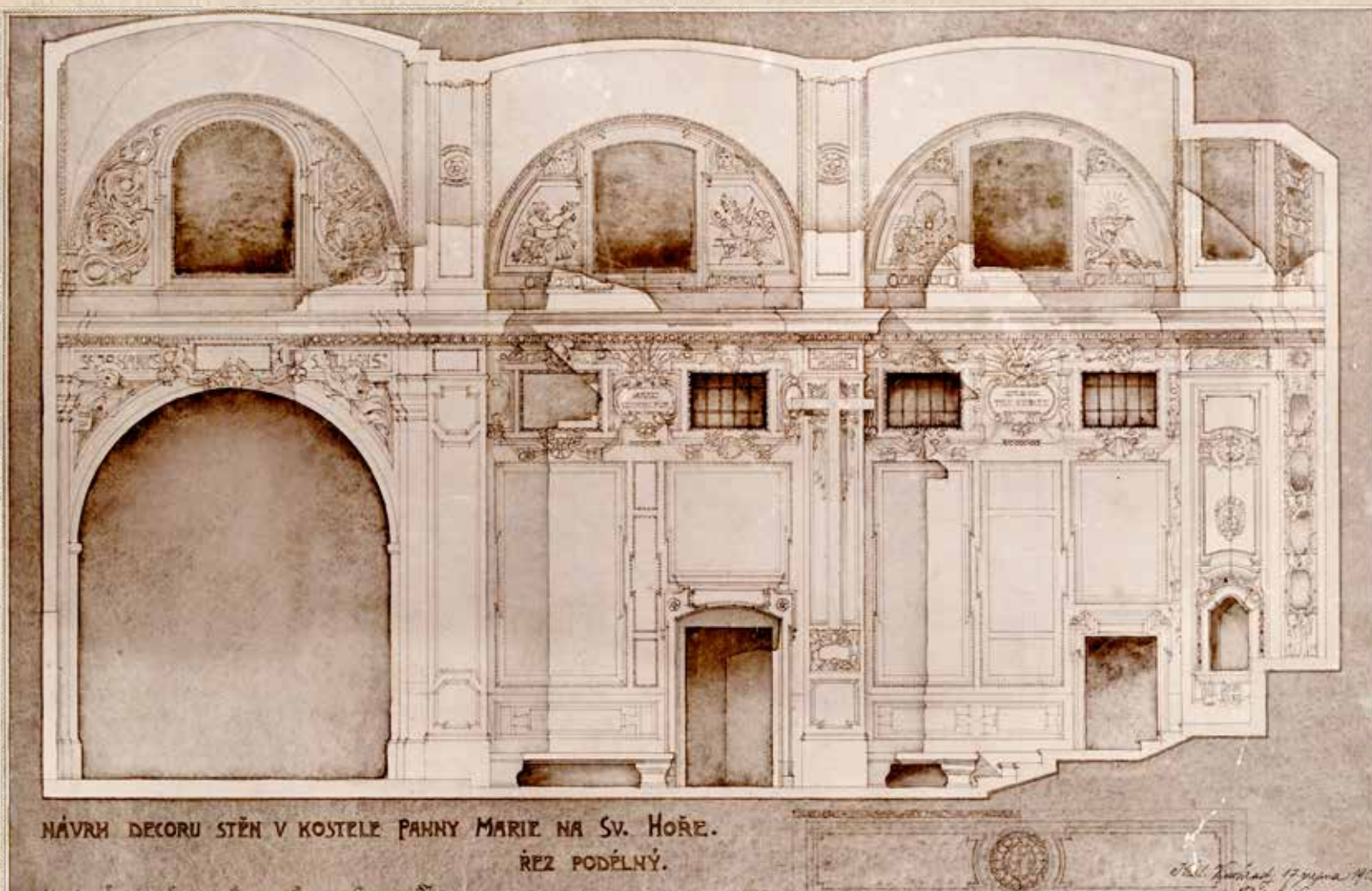
Charakteristika památky Poutní místo Svatá Hora v Příbrami

Richard Cibik

Poutní místo Svatá Hora je kulturní památkou mimořádného významu. Ve Státním seznamu nemovitých kulturních památek je zapsána pod číslem 2542. Od roku 1995 je národní kulturní památkou. Od svého vzniku je areál Svaté Hory mimořádnou krajinnou dominantou, ale také významným poutním místem. Vztah k tomuto místu se od 17. století dědí z generace na generaci a zasahuje nejen bezprostřední okolí památky, ale také vzdálené oblasti, a to nejen území České republiky, ale Horní Rakousko a Bavorsko.

První zázrak se na Svaté Hoře stal roku 1632 a znamenal počátek poutního ruchu. V roce 1647, rok před uzavřením vestfálského míru, vstoupil na Příbramsko nový prvek - březničtí jezuité a spolu s nimi svatohorský mariánský kult. Do té doby málo známá kaple nad Příbramí na vrchu Svatá Hora byla s jezuitskou pečlivostí od roku 1653 přebudována v honosnou rezidenci. Postupně se stávala nejslavnějším českým poutním místem a významným centrem mariánského kultu v Evropě. Celý svatohorský areál byl vybudován podle jednotného plánu architekta Carla Luraga z roku 1658 za ideové účasti jezuitu P. Benjamina Schleyera. Byl postaven po etapách a po částech tak, jak se podařilo získat finanční prostředky nebo podle toho, jak který donátor byl ve své mecenášské činnosti horlivý. Ze stejných důvodů a podobným tempem pokračovaly i práce na výzdobě. Na výzdobě se podílela řada známých umělců: kromě architekta Carla Luraga i Kryštof a Kilián Ignác Dientzenhoferové, Giovanni Domenico Orsi, štukatéři Giovanni Bartolomeo Cometta, Santino Cereghetti, Antonio Soldati či Martin Alio, malíři Giovanni Battista Colombo, Karel Škréta, Karel Daniel Komínek, Petr Brandl a další. V druhé polovině 17. a v první polovině 18. století tak na Svaté Hoře vznikla stavba s ojedinělou koncepcí, plná mimořádné výzdoby a uměleckých děl raného a vrcholného baroka, především s italskými vlivy.

Celý komplex poutního místa sestává z několika objektů. Srdcem celého areálu je prostý gotický kostelík snad ze 14. století, zbarokizovaný po roku 1658, dnešní bazilika s kaplí Nanebevzetí Panny Marie a dalšími kaplemi, která se nachází na terase s balustrádou, zdobenou pískovcovými sochami příbramského sochaře Matyáše Huebera. Bazilika je tradičně, v duchu poutního místa, obklopena

ambity s bohatou malířskou a štukatérskou výzdobou, čtyřmi uzavřenými a devíti otevřenými kaplemi. Ambity mají na severní a jižní straně po devíti, na východní a západní po sedmi klenebních polích. Nároží ambitů vyplňují uzavřené, v půdorysu osmiboké kaple, zastřešené zvonovou střechou s lucernou. Na každé straně ambitu jsou dvě průchozí kaple s oltářem ve výklenku vnějšího zdiva, všechny zasvěcené Panně Marii, na straně západní uprostřed pod zvonovou věží navíc tzv. „Dušičková kaple“. Na severní straně ambitu je hodinová věž. Z vnějšku pak u severovýchodního nároží stojí patrová rezidence a na téže straně je vchod na slavné svatohorské schody spojující Svatou Horu s Příbramí. Ambit je dnes přístupný od východu hlavní Pražskou branou a od jihu branou Březnickou. Pražská brána byla v roce 1732 ke slavnosti korunovace sošky Panny Marie Svatohorské celá pokryta iluzivní nástěnnou malbou od malířů Fr. Mullera a K. Langa. V téže době byla vyzdobena větší část klenby ambitů, zřejmě od stejných autorů, výjevy s náměty představujícími různé události, při nichž svým ctitelům pomohla v nebezpečí či neštěstí Panna Marie Svatohorská, jak bylo zaznamenáno ve „Svatohorských análech“. Všechny malby trpěly po staletí nepříznivými povětrnostními podmínkami stejně jako v otevřených kaplích baziliky a byly mnohokrát restaurovány. Freska na Pražské bráně byla ohrožována nejvíce; byla častěji obnovována přemalbou až konečně ve 20. století zanikla docela. K ambitům přiléhá ze severní strany bývalý rezidenční dům. Z původně plánovaného uzavřeného klášterního dvora však bylo realizováno pouze dvoupatrové východní křídlo na nárožním mohutném soklu. Svatou Horu spojuje s Příbramí schodiště, poprvé připomínané roku 1685, později zastřešené. Jedná se o částečně realizovaný projekt Kiliána Ignáce

■ *Pohled na Příbram se Svatou Horou, veduty města z knihy Jiřího Konstance Succurre Miseris, po roce 1655.*

Dientzenhofera. Chloubou baziliky je soška Panny Marie Svatohorské a také hlavní oltář, celý ze stříbra, který je dílem celých generací příbramských a malostranských stříbrníků.

Přehled stavebního vývoje Svaté Hory

Michal Profant – Radek Široký

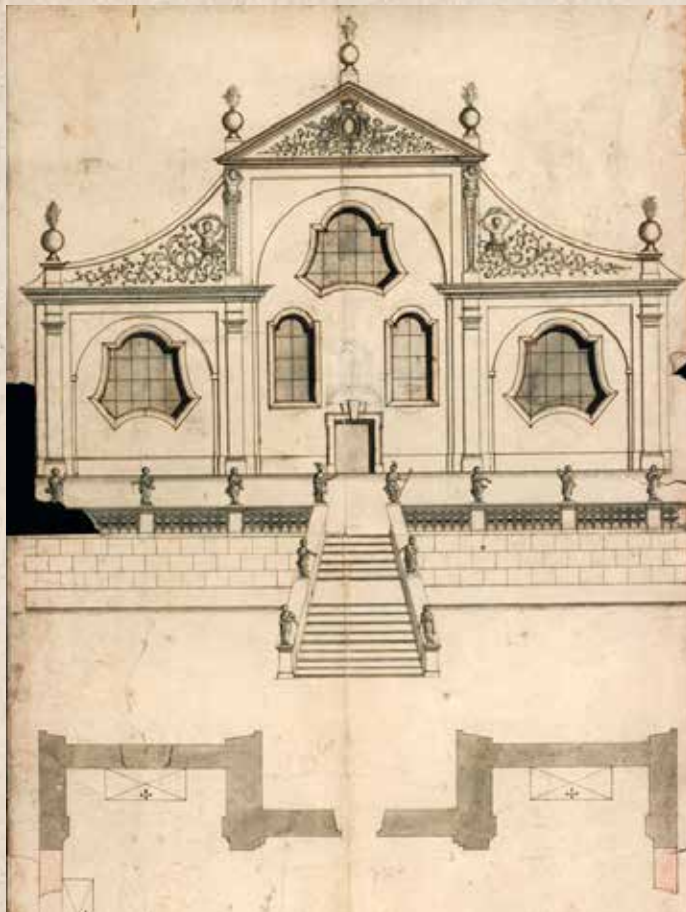
Architektura a stavební vývoj Svaté Hory

Poutní místo Svatá Hora patří svým náboženským a kulturním významem mezi přední poutní místa celých Čech, nejinak tomu je i z pohledu její hodnoty architektonické i stavebně historické. Rozsáhlá barokní novostavba, která nahradila starší situaci skromné a v širším měřítku nevýznamné kapličky s poustevnou a blízkou studánkou, je nejen perlou úrovně barokní architektury poválečných let 17. století, ale i velmi zajímavým a hodnotným dokladem života a vývoje stavby, odrážejících aktuální možnosti stavebníka i řemeslný um stavitelů a mnoha umělců v proměně doby a jejího výtvarného vyjádření.

Prohloubený stavebně historický průzkum ve šťastném spojení s archeologickým výzkumem značně prohloubil současné poznání areálu, založeném dosud především na uměleckohistorickém a archivním bádání, a to především z hlediska poznání dlouhého složitého stavebního vývoje a funkčního užívání objektu.

Předbarokní kaple

V historických pramenech o Svaté Hoře se poprvé dovídáme z letmé zmínky v listině pražského arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Há-zmburka z roku 1406, zmínky přímo o kapli a záduší Panny Marie na Svaté Hoře dále pocházejí i z počátku 16. století. O starobylém, minimálně středověkém původu kaple hovoří ve svém díle i Bohuslav Balbín, jezuita a přímý svědek vzniku nového mariánského poutního místa. Podoba kaple je vcelku věrně zachycena i na nejstarší známé vedutě Příbramě a Svaté Hory z let 1653-1655 z knihy Jiřího Konstance Succurre miseris, kde je zobrazena jako skromná stavba s drobnou vížkou, přistavenou sa-

kristií a poblíž stojící jednoduchou zvoničkou, přistavěnou roku 1653. K detailu velmi dobře poslouží Balbínův popis ze souborného díla o Svaté Hoře Diva Montis Sancti z roku 1665: kaple měla tři oltáře, vybavena byla kazatelnou, lavicemi a na západní straně dřevěnou kruchtou s varhanami, samotná stavba kaple byla rozdělena na nevelkou loď a presbytář, obě části měly plochý strop zdobený jednoduchými malbami a erby, které podle Balbína pocházely z období přelomu 15. a 16. století. Dataci vzniku kaple není možné díky absenci datovatelných pozůstatků nikterak upřesnit, její vznik lze předpokládat někdy ve 14. – 16. století.

Severně od kaple blíže k městu stávala dřevěná poustevna, s níž se pojí příběh o slepém poustevníku Janu Procházkovi, který po příchodu na Svatou Horu díky vodě z blízké studánky zázračně prozřel. K samotné kapli však především patří její neoddělitelná a nejvýznamnější součást, milostná soška Panny Marie Svatohorské. Autorem sošky je dle pověstí samotný první pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic, jenž si v Příbrami nechal vystavět novou kamennou tvrz. Soška dle svého zpracování patří do přelomu 14. a 15. století s tím, že nelze vyloučit mladší původ. Sama soška se dle Balbínova popisu do svatohorské kaple dostala roku 1611, společně se sochou sv. Alžběty Durynské po požáru špitálního kostela sv. Jana Křtitele na příbramském předměstí, dnes zvaném Ryneček.

Raně barokní novostavba – nenaplněná idea poutního místa

Vzrůstající věhlas svatohorské kaple během období třicetileté války

- Návrh dodatečného zazdění otevřených kaplí na západní straně baziliky, kolem 1746 (Národní archiv, fond ŘR).

vyvrcholil návštěvou samotného císaře Ferdinanda II., který na Svatou Horu zavítal v srpnu 1646. Vzrůstající zájem byl podnětem pro převzetí správy poutního místa některým řádem. Příčiněním Příbík Jan z Újezda, který již roku 1637 v nedaleké Březnici založil pro Tovaryšstvo Ježíšovo rezidenci (pozdější kolej) a významné části místní šlechty, předal císař Ferdinand III. dne 24. srpna 1647 správu Svaté Hory březnickým jezuitům. Ti v následujících letech zahájili přípravu radikální a velkolepé přestavby prosté kaple na rozlehlou barokní novostavbu. Návrhem byl pověřen snad nejvýkonnější architekt své doby, původem Ital Carlo Lurago (1615-1684), duchovním otcem nového poutního místa byl jezuita P. Benjamin Schleayer.

Již v nejstarším dochovaném stavebním plánu z roku 1659 je patrný na svou dobu moderní a v mnohém inovativní koncept ústřední kaple zdůrazněné vyvýšenou terasou, obklopené obdélným ambitem s kaplemi v nároží. Ambicióznost záměru podtrhuje mladší umístění rozměrné rezidence na severní straně, právě její velikost se v pozdější době stala limitem možnosti původní koncept naplnit. V centru okázalé a monumentální novostavby však zůstávala původní kaple. Její až pietně uchovanou skromnost, nevelké rozměry a soustředění na nejdůležitější bod celého místa, milostnou sošku Panny Marie Svatohorské, lze přičíst k dobru ideovému záměru jezuitských zadavatelů. Bohužel v mladších obdobích byla tato unikátní vlastnost původního konceptu setřena opakovanými proměnami ústředního prostoru Svaté Hory.

Samotná výstavba poutního areálu začala 29. července 1660 západním ambitem a probíhala po etapách sledujících povětšinou dílčí části jednotlivých budov až do následujícího desetiletí. Postupně byly zakládány nárožní kaple, stavebně dokončené do roku 1667, a mezi nimi průběžně vystavěny polootevřené chodby ambitů. Vše mělo být završeno roku 1673 střechou. Již ze starších zpráv je známo, že docházelo k postupnému obestavění staré kaple, přičemž v tradičním výkladu mělo být zachováno její zdivo ve zdech novostavby. Tomu odpovídají současné rozměry ústřední části současné baziliky, blízké rozměrům zaznamenaných Bohuslavem Balbínem v 60. letech 17. století. Průzkumem byly zachyceny a identifikovány hypotetické pozůstatky staršího zdiva, dochované v neznámém, avšak zřejmě nevelkém rozsahu v bočních stěnách baziliky. Samotnou stavební částí však dílo nekončilo, druhou etapou byla umělecká výzdoba kamennými architektonickými prvky, sochami, štukovou či malířskou výzdobou. Tohoto dokončení se areál dočkal až kolem přelomu 17. a 18. století, praktickým vyvrcholením byla realizace dvojice vrcholně barokních portálů Pražské a Březnické brány.

Vrcholně barokní úpravy - vystřízlivění a otisk každodennosti v proměně objektu

Výstavba poutní části areálu byla zajištěna dary množství šlechtických rodů, jedinců či celých měst, jako byla města pražská nebo Plzeň, proto byla zajištěna relativně kontinuální podpora výstavby. Zřejmě skromnější podpory výstavby se však dočkala obytná část areálu, rezidence přistavěná ze severu. Ta byla minimálně dle plánů ze 70. let 16. století koncipována jako objemný čtyřkřídlový objekt, jehož základní kámen byl položen již roku 1662. Samotná výstavba však pokročila až po stavebním dokončení poutní části kostela a ambitů. Z tohoto důvodu byla poblíž rozestavěné rezidence vystavěna i provizorní dřevěná budova, která obytnému účelu sloužila až do roku 1682. Přestěhování do stále ještě rozestavěné rezidence dovolovala stavební dokončenost jižního křídla, přistavěného k severnímu křídlu ambitů. V posledních dvou desetiletích 17. století však došlo k postupné stagnaci výstavby, zřejmě související s problémy financování i společenskými událostmi té doby. Východní křídlo rezidence bylo dokončováno teprve v 90. letech, tedy tři desetiletí po zahájení výstavby. Jeho navazující části, severní a západní křídlo zůstalo jen v plánech a v dochovaných detailech stavebních příprav pro jejich napojení k již postaveným částem.

S nedokončením rezidence souvisela i úprava přístupu do areálu od schodů vedoucích z města, v této době již provizorně krytých dřevěnou konstrukcí, vystavěnou již roku 1670. Druhotnou výstavbu současně závěrečné části schodiště, vyrovnávající rozdíl terénu mezi ambitem a jeho okolím, lze chápat jako symbolickou rezignaci na původní ambiciózní rozsah rezidence. K této části měla být již se značným časovým odstupem v letech 1725-28 připojena dostavba krytého schodiště s kaplemi a reprezentativním ukončením pomocí teras a schodišť od jednoho z nejvýznamnějších architektů českého baroka, Kiliána Ignáce Dientzenhofera. Rozsáhlý návrh byl však z finančních důvodů realizován opět jen v okleštěné podobě, čímž jeho svébytná a pokroková vrcholně barokní architektura nemohla nijak vyniknout.

I samotná stavba kostela prodělala změny, které v mnohém souvisely s její spíše jihoevropsky otevřenou architekturou, neodpovídající podmínkám místního klimatu. Proto již roku 1746 došlo k zazdění původně otevřených kaplí na západní straně současně baziliky, které byly druhotně roku 1751 propojeny s nevelkým prostorem ústřední kaple. Velikost svatyně, i přes původní koncept zachování jejího genia loci, byla v mladším období chápána jako hlavní nedostatek, proto se na počátku 70. let 17. století objevují variantní návrhy na radikální rozšíření kostela, které nebyly paradoxně realizovány jen díky zrušení jezuitského řádu roku 1773.

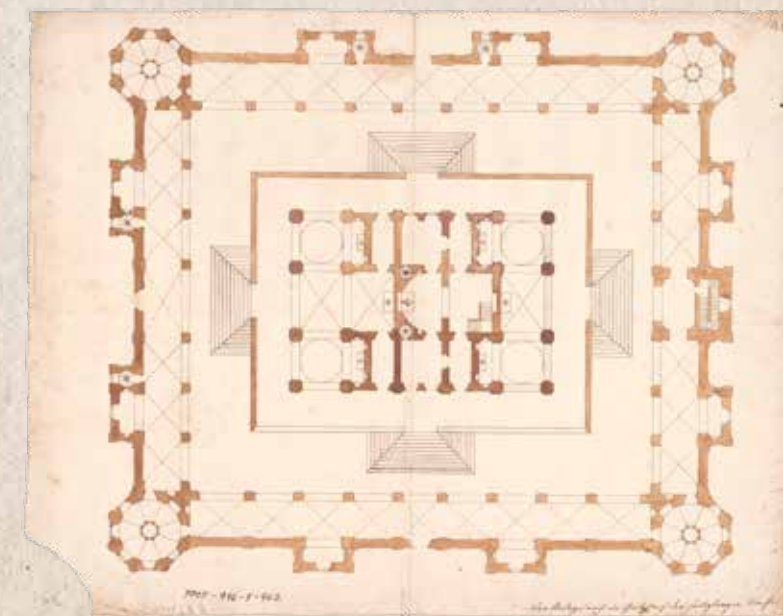
Redemptoristická obnova

Po zrušení jezuitského řádu připadla Svatá Hora pod správu příbramského děkana, teprve od roku 1796 se z ní stalo stálé probošství. Stavební aktivity se omezily na nezbytné opravy, ale i tak došlo k výraznějším zásahům, jako například roku 1804 zřízení nové tvarově odlišné hlavní věže. Dlouhodobě chápaný problém přílišné jednoduchosti interiéru hlavní kaple Nanebevzetí Panny Marie byl řešen i za proboštské správy v první polovině 19. století. Teprve roku 1848 bylo provedeno dlouho plánované zaklenutí tohoto prostoru, čímž byl nahrazen rovný dřevěný strop z roku 1670. I tak zůstala svatyně nezdobena, jejím středobodem byl slavný stříbrný oltář.

Po převzetí Svaté Hory řádem redemptoristů (Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele) roku 1861 bylo v areálu realizováno velké množství stavebních i funkčních oprav a úprav, zvláště však kapacitní změny. Roku 1885 bylo k dosavadní rezidenci dostavěno nové severní křídlo a nová stodola na dvoře. Rozsáhlou obnovou procházely dílčí části sešlého areálu, především omítky včetně maleb a štukové výzdoby, střechy a věže. Roku 1903 vyvrcholily snahy o úpravu „nedostatečného“ vzhledu mariánské svatyně, podle návrhu architekta Rudolfa Němce byla realizována bohatá novobarokní, v některých detailech spíše do secese laděná štuková výzdoba.

Posílení významu poutního místa za první republiky

Vznik nové republiky a společenské změny po roce 1918 znamenaly pro slavné poutní místo do jisté míry úpadek, na druhé straně však utvrzení jejího nábo-

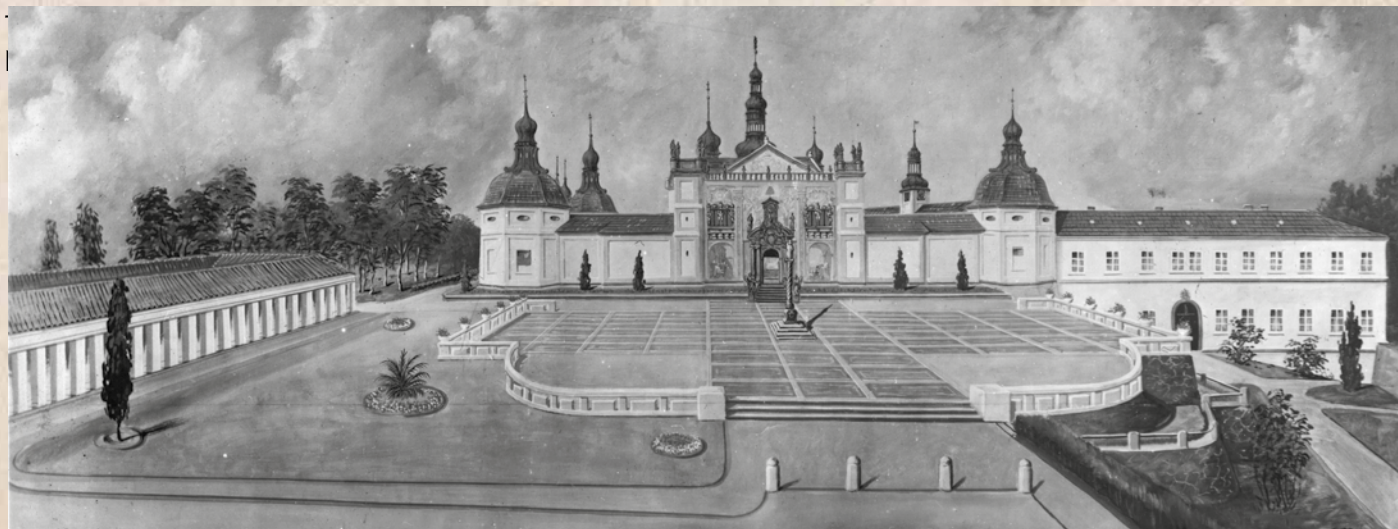
- Návrh půdorysů ambitů a kostela, zřejmě Carlo Lurago, 1659 (sbírka plánů NPÚ).

ženského i kulturního postavení spojené se snahou o obnovu opětovně zašlého areálu. Kromě postupné rekonstrukce střech a fasád byly provedeny nové oltáře, jako například roku 1924 v Korunovační kapli, a především pak velmi rozsáhlá úprava východního předpolí areálu, kde podle návrhu architekta Františka Václavíka a zahradního architekta Josefa Kumpána došlo kolem původního Mariánského sloupu z roku 1661 k výstavbě nového náměstí s terasami a novými krámkami včetně moderní restaurace. Pro účely duchovní osvěty byla zřízena nejprve nová škola, k níž byl roku 1935 dostavěn exerciční dům.

Poutní místo v době komunistické totality

Změna politického směřování země po druhé světové válce znamenala v roce 1950 nucený a tvrdý odsun redemptoristů. Významné poutní místo však nebylo uzavřeno, jeho správou byli pověřeni diecézní kněží.

Pro toto období jsou typické mnohé provozní opravy, výměny dožilých částí, a to často bez ohledu na historický charakter. Největší zásah však představoval rozsáhlý požár střech 27. dubna 1978, který zničil krovy nad severním ambitem s hodinovou věží, proboštstvím, bývalým klášterem, který v té době sloužil jako internát, a části svatohorských schodů, dále poškodil Mníšeckou a Plzeňskou kapli. Následkem hašení došlo k těžkému poškození maleb a štukatur ambitu, v rezidenci došlo dokonce k zřícení části klenby. Následky požáru byly po stavební stránce napraveny již v 80. letech, avšak obnova výzdoby si vyžádala delší časový horizont.

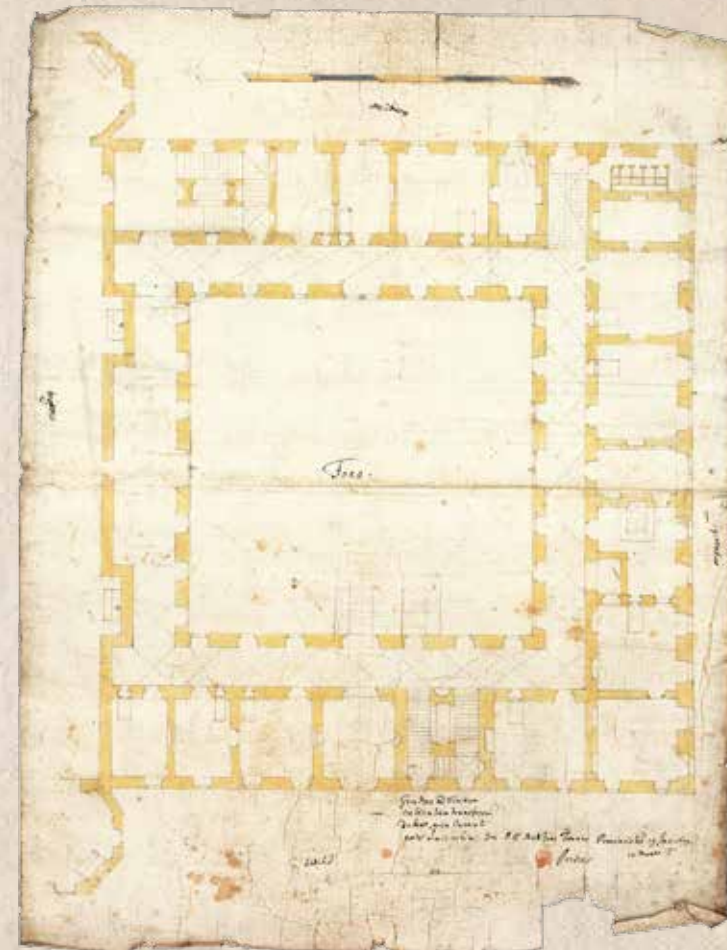

Hlavní adresáti Popisu obnovy projektu

Vedle laické veřejnosti, která má zájem blíže se seznámit s průběhem a okolnostmi rekonstrukce Svaté Hory, jsou hlavními adresáty Popisu obnovy zájemci o realizaci projektu v rámci specifického cíle 3.1 Integrovaného regionálního operačního programu: Zefektivnění prezentace, posílení ochrany a rozvoje kulturního dědictví, kde bude možno revitalizovat a zatraktivnit následující památky:

- památky zapsané na Seznam světového dědictví UNESCO
- památky zařazené na Indikativní seznam světového dědictví UNESCO v kategorii kultura
- národní kulturní památky k 1. 1. 2014
- památky evidované v Indikativním seznamu národních kulturních památek k 1. 1. 2014 (Indikativní seznam NKP)

■ Pouze částečně realizovaný návrh čtyřkřídle jezuitské rezidence, kolem 1677 (Národní archiv, fond ŘR).

Vznik projektového záměru

Jan Traxler

Poutní areál Svatá Hora byl ve své minulosti udržován ze všech možných sil. Vždy však záleželo na aktuální ekonomické situaci. V posledních letech se již stav objektu natolik zhoršil, že bylo potřeba se zamyslet nad tím, jak celý areál zrekonstruovat komplexněji. Proto se projektový záměr na rozsáhlou rekonstrukci poutního areálu Svatá Hora zrodil již v roce 2010, kdy jsme se dozvěděli, že je vypsaná výzva, do které by bylo možné a reálné se zapojit. Ihned po nastudování všech parametrů projektu jsme začali přemýšlet o tom, jak projekt napsat a koho oslovit a požádat o pomoc při přípravě. Podařilo se nám zprvu najít pochopení u administrátora Římskokatolické farnosti u kostela Nanebevzetí Panny Marie – Příbram Svatá Hora a tak jsme začali budovat tým lidí, kteří by dokázali projektový záměr napsat a dovést do zdárného konce. Bylo jasné, že správná a uvážená volba projektového týmu je klíčová a nelze ji v žádném případě podcenit. Bylo nutné najít takové osoby z řad odborníků, kteří jsou ochotni a schopni tento úkol s nasazením všech svých sil splnit.

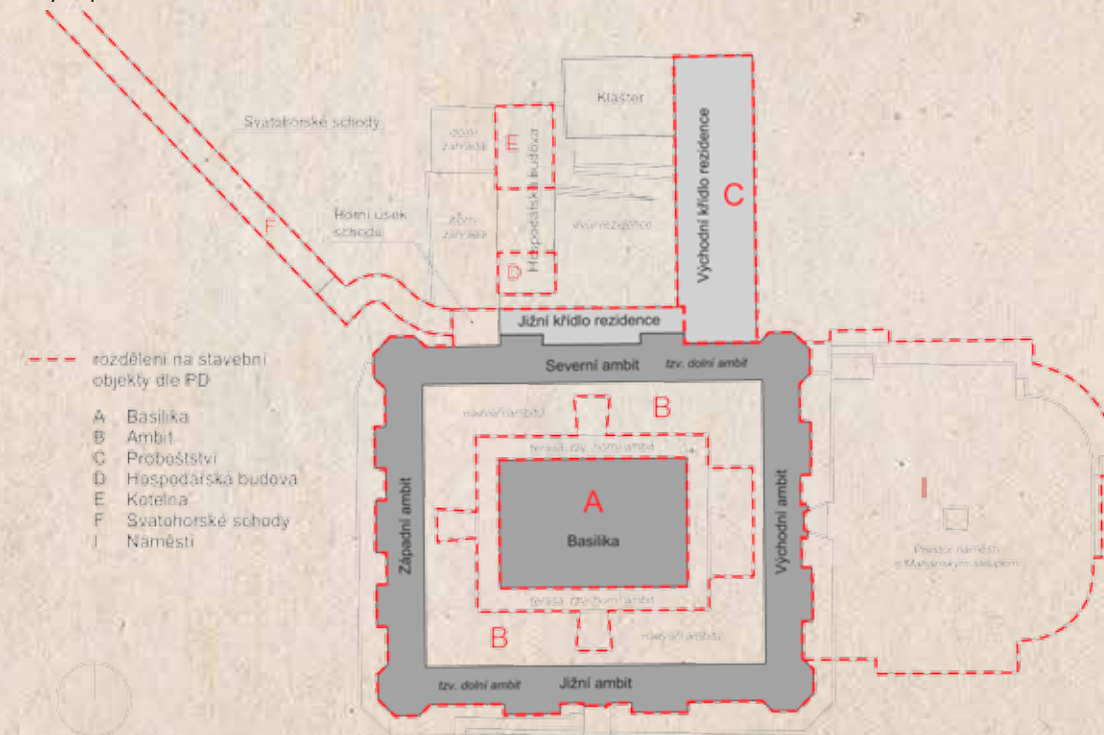
Po sestavování týmu se započala dlouhá cesta tohoto projektu. Sestavování týmu trvalo více než měsíc. Jedním z důležitých milníků bylo sehnat i vhodné partnery, kteří by měli dostatečné odborné znalosti a byli ochotni se podílet na tomto projektu. Důležitost, potřebnost a naléhavost řešit tehdejší stav poutního areálu nebylo potřeba partnerům vysvětlovat, neboť všichni partneři již byli se stavem objektu seznámeni dříve a to na základě mnohaleté předchozí spolupráce. Dalším velmi důležitým milníkem bylo přesvědčit zřizovatele – Arcibiskupství pražské, že s jeho podporou, přispěním a za jeho pomoci, jsme schopni celý projekt realizovat a hlavně ho dotáhnout do zdárného a úspěšného konce.

Při vzniku projektového záměru bylo potřeba si velmi pečlivě zvážit všechny naše potřeby na pozadí našich možností a schopností. Bylo potřeba si jasně stanovit definici projektového záměru, vytvořit si námět celého konceptu rekonstrukce a následného využití celého poutního areálu. Dále bylo potřeba vytvořit projektovou dokumentaci a následně ji předložit ke schválení.

Nositelem projektu se stala – Římskokatolická farnost u kostela Nanebevzetí Panny Marie – Příbram Svatá Hora. V jejím čele nyní stojí administrátor farnosti, který se s celým realizačním týmem podílí na rekonstrukci Svaté Hory.

Mezi důležité milníky patří:

- Vyhlášení výzvy
- Sepsání projektového záměru a podání žádosti
- Získání všech potřebných povolení k možné realizaci.

■ Schéma areálu s vyznačením jednotlivých objektů (ZIP o.p.s.)

Popis výchozího stavu před zahájením realizace projektu

Jan Traxler

Poutní areál Svatá Hora je velmi hojně využíván poutníky, turisty a návštěvníky nejenom z Čech, ale i z celého světa. Od března 1990 byla duchovní správa Svaté Hory svěřena kněžím Pražské provincie Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele (Redemptoristé). Zároveň se tím stala Svatá Hora sídlem provinciála redemptoristů. Roku 1993 byly zrekonstruovány Svatohorské schody, které byly v podstatě zříceninou, protože od druhé světové války nebyly udržovány a navíc byly poničeny požárem. Nástěnné malby v ambitech se vzhledem k povětrnostním podmínkám udržovaly kontinuálně jen s největším úsilím a vysokými náklady. V 90. letech byly připraveny první studie a záměry na opravu alespoň havarijních stavů, ale až na počátku 21. století se podařilo zachránit nejkritičtější části areálu, když se podařilo přesvědčit Ministerstvo financí ČR, Ministerstvo kultury ČR, Středočeský kraj i město Příbram o nezbytnosti oprav. Zejména z prostředků farnosti, MF ČR a MK ČR se po etapách podařilo postupně zrestaurovat části areálu, které byly v nejhorším (kritickém) stavu. V roce 2001 proběhlo restaurování vrat Pražské brány, restaurování nástropních maleb v části ambitů. V roce 2002 došlo ke statickému zajištění terasy horního ambitu (8 800 000 Kč). V roce 2003 proběhla údržba nejkrizovějších míst šindelových střech, restaurování sochařské výzdoby, restaurování části nástropních maleb v ambitu a restaurování hlavních dveří do baziliky. V roce 2004 proběhlo restaurování hlavních vjezdových vrat do rezidence - probošství (400 000 Kč), údržba štukové výzdoby sakristie, restaurování sousoší Kalvárie. V roce 2005 byla zrestaurována kaple Zvěstování Panny Marie, obnoveno vybavení liturgického prostoru baziliky (1 850 000 Kč). V roce 2006 došlo k rekonstrukci interiéru baziliky (4 000 000 Kč) a restaurování dveří do muzea a probošství a k zrestaurování kaple sv. Máří Magdalény. V roce 2007 došlo k pořízení chórových varhan (3 439 100 Kč). Rok 2008 přinesl revizi střech, restaurování Březnické brány a opravu vzorového pokoje (tzv. biskupský pokoj, 5 104 000 Kč), restaurování sochařské výzdoby na ambitech, výměnu oken ve východním křídle probošství (2 500 000 Kč). V roce 2009 proběhla oprava nejkritičtějších míst střech baziliky. V roce 2011 proběhla obnova Mariánské studánky (1. etapa). Projektové aktivity na tyto realizované činnosti naváží a budou spolupůsobit ve snaze dosáhnout realizovaných cílů.

V roce 2014 (tedy v roce zahájení projektu) bylo nutné konstatovat, že technický stav areálu se vzhledem k povětrnostním podmínkám, dlouhodobému zanedbání v 2. pol. 20. století a necitlivým zásahům v minulosti neustále zhoršuje a je nutné přistoupit k jeho celkové opravě. I přes snahu Římskokatolické farnosti zajistit důstojné prezentování tohoto barokního unikátu, je zcela jasné, že bez zásadní obnovy je stav objektů neudržitelný. Proto došlo k vypracování projektové dokumentace a předložení projektové žádosti do IOP.

Pro představu uvádíme, které opravy a údržba probíhaly v letech 2005-2008 na Svaté Hoře. Přes veškerou naši snahu se však nepodařilo stav této významné památky udržet v dobré kondici.

Rok 2005

- Vytápění baziliky bylo odděleno od celého topného systému a do baziliky samé byl nainstalován elektrický kotel. Dosavadní plynové vytápění bylo vzhledem k stometrové vzdálenosti kotelny a baziliky a třiceti metrového převýšení velmi neekonomické. Proběhla oprava Kalvárie. Protože část podstavce sousoší byla v minulosti vyrobena z betonu, byly tyto kusy nahrazeny hudečnickou žulou. Sousoší bylo pískováním očištěno od mechu, krusty a pozdějších doplňků, proběhla restaurátorská oprava všech trhlín a byly domodelovány chybějící části soch. Nejvíce byla poškozena hlava ukřižovaného Krista. Sochy byly ošetřeny proti povětrnostním vlivům hydrofobi-

- Místnost v prvním patře východního křídla rezidence po odstraněním novodobě vloženého stropu a příčky.

zační vrstvou a jejich hlavy osazeny pozlacenými svatozářemi. Kovová mřížka, která byla od 30. let 20. století kolem sousoší, byla deponována.

- Byly vykáceny stromy v okolí baziliky. Jednalo se o 47 tují, které budily dojem hřbitova a byly značně poškozeny při sněžení a větru začátkem listopadu 2004.
- V rámci rekonstrukce kláštera redemptoristů na Svaté Hoře byla vybudována výtahová šachta a dokončeny opravy místností pro řeholníky a jejich vybavení hygienickým zázemím. Byla dokončena výstavba toalet pro hosty. Začalo se pracovat na stavbě nové kuchyně v suterénu kláštera. Na financování se podílely všechny severoevropské provincie redemptoristů a fond Renovabis.
- Byly zahájeny restaurátorské práce v otevřené kapli Zvěstování Panně Marii. V 90. letech byla tato kaple natřena nevhodnou žlutou barvou a příliš masivně pozlacená. Štuky byly vyčištěny a barevnost výzdoby byla upravena podle dochovaných původních fragmentů. Při provádění sond byl objeven fragment heraldické výzdoby - alianční znak Šternberků a Žďárských, kteří tuto kapli dali v letech 1670-1671 vyzdobit.
- Většina střech na Svatá Hoře je kryta šindelem, který je sice velmi krásný, ale také náročný na údržbu. V rámci údržby těchto krytin byla provedena revize všech šindelových střech, které byly následně natřeny nátěrem proti vlhkosti, dřevokazným houbám a plísním.
- Byla provedena první etapa vybudování kamerového systému, který pomáhá Svaté Hoře uhlídat to, co je jinak obtížně kontrolovatelné - ambity s kaplemi a okolí areálu. Při montáži systému byly použity nejmodernější komponenty, které jsou schopny zachytit každý detail i ve velmi problematických světelných podmínkách. Po zprovoznění první etapy CCTV monitoroval baziliku. Pomocí počítačové sítě lze kontrolovat pohyb v kostele i na dálku. Náklady první etapy činily 680.000 Kč.
- Matice Svatohorská opravila barokní vstupní dveře do kláštera, které pocházejí z 18. století, ale některé jejich prvky, jako rýhované madlo a klapačka, jsou ze 17. století. Na klapačce je mezi ornamenty znak jezuitů. V rámci opravy byly ozdoby pocínovány, kování natřeno grafitovou barvou a plechové části byly natřeny v odstínu antické hnědé. Dveře byly osazeny v posledním prosincovém týdnu.

Rok 2006

- Proběhlo digitální zaměření baziliky a projekční práce pro opravu interiéru baziliky (osvětlení, topení, lavice, dlažba), na kterou díky aktivitám poslanců získala Svatá Hora 4.000.000 Kč. Bazilika byla od 30. října uzavřena. V rámci oprav byla na západní stěně svatyně objevena malířská výzdoba, která pravděpodobně pochází z poloviny 18. století.
- Byla dokončena oprava vstupních dveří do Svatohorského poutního muzea nákladem Matice Svatohorské. Ty prošly od doby svého vzniku několika opravami, z nichž poslední větší proběhla asi před osmdesáti lety. Dveře byly před opravou natřeny hnědou barvou.

■ Kosterní pozůstatky dítěte nalezené v suterénu severního křídla ambitu

- V rámci opravy byly ozdoby pocínovány, kování natřeno grafitovou barvou a plechové části natřeny v odstínu antické hnědé.
- Získaný grant Středočeského kraje ve výši 230.000 Kč byl použit na první etapu obnovy krápníkové kaple svaté Máří Magdalény. Byly zjištěny příčiny vlhkosti, opraveny některé detaily štukových plastik a freskových maleb poškozených vlhkostí. Při průzkumu se zjistilo, že většina krápníků je ve vážném stavu. Začalo se s jejich fixací.
 - V ambitech se začalo s opravou omítek na sloupech, kde byla štuková vrstva a barva poškozeny kvůli nevhodným materiálům, které byly v minulosti používány, následkem zasolení omítky a uložením dlažby na dolním ambitu do betonové směsi ve 30. letech 20. století.
 - Pokračovaly restaurátorské opravy v kapli Zvěstování Panně Marii.
 - Na další etapu montáže systému CCTV v bazilice a v ambitech získala Svatá Hora od Ministerstva kultury ČR příspěvek ve výši 350.000 Kč a zaplatila 10% podíl k této státní dotaci.
 - Pro větší úsporu tepla bylo vyrobeno a namontováno do Svatohorského poutního muzea prosklené zádveří za přibližně 50.000 Kč. Tato oprava byla financována Maticí Svatohorskou.

Rok 2007

- Pokračovala další etapa montáže systému CCTV, který byl rozšířen o komponenty v hodnotě 330 000 Kč. Jeden z výstupů kamer je k nalezení na internetových stránkách Svaté Hory. Rovněž do kaple svatého Ignáce je přenášén výstup jedné z kamer. Kapli tak mohou využívat rodiny s malými dětmi.
- V důsledku lednové vichřice byly poničeny kovářské a klempířské prvky na hlavní věži, které při svém pádu poškodily dvě sochy na horním ambitu a některé svody okapů. Byly instalovány okapové svody, opraveno měděné oplechování hlavní věže a demonstrována poškozená korouhev ze špice hlavní věže. Bylo rovněž opraveno oplechování střechy na probošství a kláštere. K opravám dvou poškozených soch, svatého Jana Nepomuckého a anděla s plaketou Panny Marie ze Slezské Varty, byly vypracovány restaurátorské záměry.
- Bylo upraveno okolí sousoší Kalvárie a osázeno růžemi.
- Pokračovaly restaurátorské práce v kapli svaté Máří Magdalény. Svým grantem v hodnotě 345 000 Kč podpořil restaurování této vzácné kaple, ojedinělé svou krápníkovou výzdobou, i v roce 2007 Středočeský kraj. Byly zrestaurovány krápníky, problémem zůstává vlhkost.
- Byl nainstalován nový bezdrátový systém pro přenos zvuku při bohoslužbách u Korunovačního oltáře.
- Na Středočeský kraj byla podána žádost o závazné stanovisko k záměru výměny dožilých keřů živého plotu na Svatohorském náměstí za nové. Povolení bylo vystaveno.
- Na ambitech byl nainstalován zavlažovací systém. Jedná se o dva systémy, každý v hodnotě necelých 50 000 Kč. Systém bude automaticky zajišťovat optimální závlahu travníků na ambitech.
- Byl získán příspěvek Ministerstva financí a Ministerstva kultury ve výši 5 104 000 Kč na opravy šindelových střech, na digitální zaměření Svaté Hory do nejmenších detailů, na opravu vrat Březnické brány a kaple svaté Máří Magdalény a na zrestaurování jedné reprezentační místnosti na probošství. Restaurátorské práce v této reprezentační místnosti byly na podzim zahájeny.

Rok 2008

- Bylo vyměněno ozvučovací zařízení v bazilice za nové v hodnotě více než 300 000 Kč.
- V rámci opravy ozvučení areálu byly instalovány webové kamery. Na internetových stránkách Svaté Hory je tedy možné sledovat bohoslužby v přímém přenosu.
- Dožilé keře živého plotu na Svatohorském náměstí byly nahrazeny novými. Byl také osazen ochranný plůtek, který má zamezit poškození malých keřů.
- Pokračovala instalace kamerového systému v hodnotě 350 000 Kč. Celková hodnota systému má dosáhnout necelých 3 milionů korun. Tato investice je dotována Ministerstvem kultury v rámci programu ochrany památkových objektů. Svatá Hora se na ní podílí přibližně deseti procenty.

- Byly dokončeny nejrůznější opravy, které byly hrazeny z příspěvku Ministerstva financí a Ministerstva kultury ve výši 5 000 000 Kč. Areál Svaté Hory byl digitálně zaměřen do nejmenších detailů. Byly zrevizovány všechny šindelové střechy (zjistilo se, že valná většina z nich je ve velmi špatném stavu) a nehorší plochy se opravily. Byla zrestaurována kamenná výzdoba portálu Březnické brány. Byla opravena vrata Březnické brány a kaple svaté Máří Magdalény. Zrestaurována byla i jedna reprezentační místnost na probošství.
- Proběhla rekonstrukce kopule studánky v hodnotě přibližně 240 000 Kč. Studánka musela být staticky zajištěna. Po demontáži šindelové střechy na studánce byl její krov, který je pravděpodobně původní z konce 17. století, ošetřen proti plísni a dřevokaznému hmyzu. Byla položena nová střecha z modřínového šindele natřeného na barvu palisandru. Byl také zrestaurován monogram Panny Marie umístěný na vrcholu kopule.
- Před patnácti lety byly opraveny a otevřeny Svatohorské schody. Během doby se však na nich podepsal zub času a také vandalové. O jejich péči se stará Nadační fond na Svatohorské schody a zvelebení okolí. Nejkritičtější místem je napojení schodů na areál Svaté Hory. Zde se střecha téměř dotýká země a byla velmi poškozena. Do schodů zatékalo a na jednom místě dokonce hrozily zřícením. Poté, co bylo vydáno stanovisko památkářů a archeologů, bylo stávající prostranství před kaplí svaté Máří Magdalény odkopáno a obnaženo zdivo schodů. Bylo zjištěno, že krov byl zakopán do země a zdivo bylo zčásti již zříceno. Proto byl

■ Detail štítu na východní straně baziliky, stav před obnovou.

nejprve pořízen výkop a do něho vloženy roury, které zajišťují odvod veškeré vody z dešťových svodů. Toto odvodnění ústí do starého barokního kamenného koryta, které potom odvádí vodu betonovým žlabem dál od stavby schodů. Následně byl opraven krov a zdivo schodů, znovu usazen kamenný schod do kaple svaté Máří Magdalény a nádvoří nové zadlážděno žulovými kostkami. Celkové náklady na tuto opravu činily 125 000 Kč a byly hrazeny z prostředků Nadačního fondu na Svatohorské schody a zvelebení okolí.

- Na západní straně horního ambitu byly zrestaurovány tři sochy. Jedná se o sochy dvou jezuitských mučedníků svatého Pavla Mikiho a svatého Jakuba Kassaie a dále o sochu anděla s loutnou. Restaurátorské práce v hodnotě 135 000 Kč byly hrazeny z Fondu obnovy památek Středočeského kraje.
- Byly zahlazeny škody způsobené vichřicí v lednu 2007. Byly opraveny a zrestaurovány sochy svatého Jana Nepomuckého a jednoho anděla na balustrádě severní části ambitu, opravena střecha na zvonici a znovu vztýčena pozlacená mariánská korouhev na hlavní věži baziliky. Montáž korouhve byla husarským kouskem horolezců, kteří pomocí soustavy žebříků a lan vynesli metr vysokou korouhev na věž a tam ji usadili.
- Proběhla výměna oken na proboštvství v hodnotě 2 500 000 Kč. Okna jsou replikou barokních oken. Jsou dvoukřídla, nezávislá, zavírání je řešeno obrtlíky, nikoli kličkou, která je až pozdějším vynálezem. Okna jsou dubová, se železným kováním. Jsou zasklena vakuovými dvouskly, přičemž vnější sklo je replikou starého ručně vyráběného skla. Akce byla financována z prostředků Ministerstva financí a Ministerstva kultury.

■ Tzv. biskupský pokoj byl restaurován v roce 2008.

Stavebně technický stav objektů poutního místa před realizací projektu v roce 2015

Richard Cibik

Objekt baziliky nevykazoval závažné poruchy statického rázu. Podstatně horší situace však byla v oblasti poruch stavebně technických.

Střešní krytina na doposud neopravených partiích sedlové střechy, kde byl dřevěný řezaný smrkový šindel, byla již za hranicí své životnosti. Docházelo k zatékání střešní krytinou do prostoru půdy a vzhledem k faktu, že klénby lodě a kaplí nejsou kryty násypy i k přímému zatékání do konstrukce klénb. Místy již došlo k prosáknutí srážek i do líce klénb a k dílčímu poškození výzdoby stropu, např. v těsné blízkosti vítězného oblouku presbyteria. Pultové střechy spodní úrovně střech kostela byly vesměs provedeny jako dvojité šindelové krytiny z řezaného smrkového šindele bez důkladného odborného řemeslného provedení. Jedna ze střešních rovin byla dokonce provedena pouze v jednoduchém krytí. Zatékání dešťové vody mělo samozřejmě i nezanedbatelný vliv na konstrukci dřevěného krovu, který již začínal vykazovat první známky narušení – mapy výluhů a místa s počínající hnilobou.

Dalším místem s výrazně se projevujícími stavebně technickými poruchami byla fasáda kostela a to zvláště v soklové partii. V 70. letech minulého století bylo při opravách objektu použito na fasády velice nevhodného akrylátového nátěru, který i s použitím cementu na místa oprav omítek způsoboval silnou degradaci omítkových vrstev, jejich rozpad a odlupování. Po celém obvodu kostela bylo patrné stále silnější narušení omítek, které navíc postupovalo ve vertikálním směru stále výš. Příčinou těchto poruch nebylo jen použití nevhodných materiálů na opravu fasád, ale bezpochyby i položení kamenné dlažby v interiéru do silné vrstvy betonu, která se chovala jako paronepropustná membrána zahánějící tak masivní množství migrujících vodních par právě do stěn kostela.

Další problematickou částí byly venkovní východní kaple. Jejich plastická, štuková, fresková a malířská výzdoba vykazovala na mnoha místech značné poškození. Na jižním klenebním pasu se již jednalo přímo o havárii, kdy hrozila degradace podkladní

vrstvy a odloupení od podkladu, tedy cihelné klenby. Dále se u štuků jednalo o mnohočetné, často neodborné opravy a přetření, které zcela překryly původní barevnost a množství jemných důležitých detailů. U maleb došlo k vyblednutí barevných tónů dodatečných přemalů a ke sprásování barevných vrstev.

Rovněž u objektu ambity se projevovaly v podstatě shodné poruchy popisované výše u objektu kostela. Krytina střech tvořená smrkovým šindelem byla za hranici životnosti, a to i přes v roce 2007 provedenou impregnaci a nejnutnější opravy, které zabránily masivnímu zatékání. Poruchy na fasádách, umocněné zastaralým a sítěž udržovatelným systémem odvodnění ploch mezi terasou kostela a ambity, se projevovaly především z vnější strany. Degradace omítek byla tak silná, že docházelo k odlupování celých ker omítky. Rovněž zde je velice nevhodně položena žulová dlažba celoplošně do betonu.

Současné poznatky o stavu štukové a malířské výzdoby ambity naznačují, že restaurátorské postupy provedené při posledních opravách nebyly, a to z hlediska dnešních přístupů k restaurování tohoto druhu památek, zvoleny zcela vhodně. Nicméně tato bohatá výzdoba objektů ambity nebyla předmětem projektu a její opravy a regenerace budou součástí dalších etap postupné obnovy umělecké výzdoby celého areálu.

V objektu probošství, bývalé jezuitské rezidence, byly v roce 2007-2008 provedeny dílčí opravy a restaurátorské zásahy v prostorách prvního patra. Konkrétně v tzv. biskupském pokoji a v návaznosti proběhla oprava – výměna oken ze 70 let. za nové repliky původních barokních oken.

Střecha je tvořena sedlovým krovem s krytinou z pá-

■ Čelní pohled na pec odkrytou v nejstarším jižním křídle rezidence.

lených tašek. Konstrukce krovu je nová, obnovená po požáru v minulém století, přičemž při této opravě byl pravděpodobně odstraněn násep na klenbách. Vzhledem k již provedeným restaurátorským zásahům, byť jen dílčím, bylo nutné obnovit odstraněné zasypy. Konstrukce kleneb v tl. 15 a 30 cm je velice náchylná na teplotní výkyvy, při kterých dochází ke kondenzaci vodních par ve vlastní konstrukci a k následným poruchám, především spodních omítek apod.

Po zestátnění objektu v 50. letech došlo ke stavebním úpravám - realizované spuštěné podhledy v klenutých místnostech, položení nevhodných podlahových krytin apod., které bylo velice žádoucí odstranit, přičemž se očekávaly cenné, byť jen fragmentární nálezy původní výzdoby a toto očekávání bylo bohatě naplněno.

Rovněž u tohoto objektu docházelo k poruchám stavebních konstrukcí z hlediska působení vztlínající zemní vlhkosti a přímo zatékající srážkové vody, a to především z prostoru dvora ambity.

■ Studniční stavení jižně od poutního areálu.

Cíle projektu Příbram Svatá Hora – vzorová obnova poutního areálu

Jan Traxler

Hlavním cílem projektu je realizace vzorové obnovy a využití památkového objektu Svaté Hory prostřednictvím stavební a restaurátorské obnovy a revitalizace a její nové využití prostřednictvím rozšířených a nově vytvořených kulturních a vzdělávacích služeb.

Projekt je zaměřen na plné využití potenciálu kulturního dědictví poutního areálu Svatá Hora a maximální využití služeb tohoto objektu.

Primárním cílem je technická rehabilitace národní kulturní památky – nejvýznamnějšího poutního místa Čech, jeho oživení – optimální využití a jeho plnohodnotné znovu zapojení do organismu města Příbram.

Sekundárním cílem je zvýšit úroveň a dostupnost odborných služeb v oblasti péče o kulturní dědictví a rozšířit a zkvalitnit kulturní a vzdělávací služby a zlepšit jejich dostupnost prostřednictvím celoročního poskytování moderních kulturních a vzdělávacích služeb různým skupinám odborné i laické veřejnosti.

V neposlední řadě je cílem zvýšit atraktivitu Svaté Hory a celého regionu pro obyvatele, uživatele a klienty nabízených služeb i investory. Paralelním cílem je realizace vzorového projektu dokazujícího, že aktivní, uvážlivě volené, užívání historických objektů a promyšlené řízení je efektivní cestou k trvalé péči o památkově cenné prostředí a širší spektrum koordinovaných aktivit je nejúčinnější cestou k dlouhodobě udržitelnému a ekonomicky samostatnému životu historického areálu.

■ Pohled na archeologické práce před severním ramenem ambitu.

Navazující projekty, jejich zaměření a zdroj financování

Hana Kotková

Vzhledem k omezeným finančním limitům dotace, která mohla být poskytnuta z IOP, zbývá na Svaté Hoře stále mnoho součástí památky, které je třeba zrestaurovat, neboť jsou ve špatném stavu.

Bylo by potřeba provést komplexní opravu a rekonstrukci Mariánské studánky, zrestaurovat a obnovit interiér baziliky (stěny, strop, zlacení, restaurování štuků, omítek, vnitřních maleb), zrestaurovat štukovou a malířskou výzdobu ambitů, zrestaurovat osmero vstupních mříží do nárožních kaplí (každá kaple NKP, mříže cca z roku 1760), provést restaurátorské opravy interiéru kaplí vč. vestavěného mobiliáře, zrestaurovat sochy terasy baziliky, zrestaurovat refektář, zrestaurovat nástěnné malby Pražského portálu, zrestaurovat soubor obrazů osob spojených se Svatou Horou, vedutu Svaté Hory a obraz Všech svatých. Žádoucí by byl také konzervátorský a restaurátorský zásah do souboru historických svazků Svaté Hory a čištění a konzervace všech oltářů v bazilice. Vše výše uvedené by bylo teoreticky možné podpořit ze Strukturálních fondů EU.

■ Místnost v suterénu východního křídla rezidence po odkrytí původní barokní podlahy.

V nejbližší době je také třeba provést komplexní rekonstrukci exercičního domu, ale vzhledem k tomu, že by rekonstrukce ubytovacích kapacit vedla k nedovolené veřejné podpoře, tak ji bohužel není možno z evropských dotací podpořit a finance na rekonstrukci exercičního domu bude třeba zajistit jinou cestou.

Příjemce, organizační struktura, uplatnění principu partnerství

Hana Kotková

Příjemcem dotace je Římskokatolická farnost u kostela Nanebevzetí Panny Marie Příbram – Svatá Hora, jejímž statutárním zástupcem je administrátor farnosti P. Mgr. Jan Sokulski, CSsR. Farnost je právnickou osobou zapsanou v Rejstříku evidovaných právnických osob Ministerstvem kultury (datum evidence: 1. 7. 1994) a jejím zřizovatelem je Arcibiskupství pražské.

Vedoucí projektu a zároveň finanční manažerkou byla ing. Hana Kotková, která pracovala od roku 2007 do roku 2013 jako finanční manažerka a metodička finančního oddělení na Ministerstvu pro místní rozvoj (Řídící orgán IOP a OPTP) a následně od roku 2013 jako externí spolupracovnice poradenské společnosti SPF Group, s.r.o. (administrace projektů ROP SZ, příprava projektů IOP).

Dalším důležitým členem týmu byl Ing. Václav Maršík, Ph.D., zastávající funkci technického manažera projektu. Ing. Maršík vystudoval České vysoké učení technické v Praze, fakultu stavební (obor: konstrukce pozemních staveb, specializace: rekonstrukce) a následně absolvoval doktorské studium tamtéž (obor: konstrukce pozemních staveb, specializace studia: statika historických konstrukcí). Od roku 2002 až do současnosti se podílel na řízení zhruba čtyřiceti investičních projektů v oblasti rekonstrukce historických objektů, mj. i na řízení projektu financovaného taktéž z IOP: Vzorová obnova NKP Klášter premonstrátů Teplá.

Neméně důležitý pro naplnění cílů a účelu celého projektu byl PhDr. Mgr. Jan Traxler, který měl na starosti programovou část projektu – tedy hlavně přípravu vzdělávacích a výukových programů, přípravu nově pojatého Svatohorského muzea a badatelského centra zaměřeného na Svatohorský hudební archiv. PhDr. Mgr. Jan Traxler vystudoval speciální pedagogiku a teologii na Univerzitě Karlově a spolupracoval při řízení všech projektů příjemce realizovaných v posledních letech, aktivně se pohybuje v kulturních a edukačních službách a spolupořádá všechny kulturní akce (koncerty, výstavy atd.) v areálu.

■ Opěrná zeď v severní části svatohorského náměstí je zcela odstraněna a terén je připraven pro odlití betonového monolitu nosné konstrukce nové zdi.

Posledním oficiálním členem realizačního týmu byl ekonom, pan Libor Balaš, který se účetnictví věnuje již od roku 1992 a který měl na starosti zejména vedení projektového účetnictví podle zákona o účetnictví a pravidel IOP.

Ve výběrových řízeních byl vysoutěžen technický dozor investora a koordinátor BOZP a autorský dozor stavby, bez nichž by realizace celé stavby vůbec nebyla možná. Tyto subjekty nám ale také velice pomáhaly při dokladování požadavků ze strany Centra pro regionální rozvoj a Ministerstva pro místní rozvoj.

Pro kvalitní fungování projektového týmu je potřeba, aby měli členové týmu nejen potřebné odborné znalosti, ale také aby bylo složení týmu vyvážené z hlediska rozdělení odborností mezi jednotlivé členy a aby členové týmu navzájem spolupracovali a ke své práci přistupovali zodpovědně, což se v našem případě bezpochyby podařilo naplnit. Je třeba upozornit také na to, že vzhledem k tomu, že staveniště bylo předáno 12. 5. 2015 a stavba musela být ukončena do konce roku 2015 (tedy za zhruba 7,5 měsíce), vyžadovala realizace projektu pohotové reakce všech členů na všechny vzniknuvší problémy, tak aby se vše stihlo zrealizovat v daném termínu. V této oblasti dle mého názoru tým jako celek také obstál.

Na začátku listopadu 2015 měl projekt 4 partnery (Arcibiskupství pražské, Město Příbram, Pražskou provincii kongregace Nejsvětějšího Vykupitele - Redemptoristy a Matici Svatohorskou). Partneri nám aktivně pomáhali při realizaci projektu, a to hlavně co se týká propagace současné rekonstrukce, tak i přípravy expozice Svatohorského muzea a konkrétního pojetí vzdělávacích programů. Město Příbram navíc farnosti předalo své zkušenosti získané při realizaci jiných projektů spolufinancovaných ze Strukturálních fondů. V budoucnu by všichni partneři měli spolupracovat při získávání zákazníků využívajících prostory areálu.

Mezi partnery mělo specifické postavení Arcibiskupství pražské, které je zároveň i zřizovatelem příjemce. Vzhledem k tomu, že ze státního

■ Vypreparovaná část dlažby před severním ramenem ambitu.

rozpočtu je možno poskytnout finance na předfinancování výdajů nejpozději do poloviny prosince a vzhledem k platbám předcházejícím kontrolám ze strany CRR byl termín pro předložení posledních faktur na CRR, které se stihnou předfinancovat ještě v roce 2015, stanoven na 3. listopadový týden. Od této chvíle nebylo možno předfinancovávat z MMR výdaje na platby dodavatelům tak, jak tomu bývá v průběhu roku (výdaje budou refundovány zpětně). Když k tomu připočteme fakt, že vzhledem k ukončování programovacího období 2007-13 musejí být všechny platby převedeny na účet dodavatelů nejpozději do 31. 12. 2015 tak, aby byly platbami způsobilými pro financování z dotace, dostáváme se zde do situace, kdy si farnost musela sama zajistit prostředky na předfinancování více než měsíčního trvání stavby. A zde se velice vstřícně zachoval právě zřizovatel, Arcibiskupství pražské, který poskytl úvěr na překlenutí tohoto z hlediska financování problematického období.

V době psaní této publikace se uvažovalo o přidání ještě dalších dvou partnerů, kteří by farnosti pomáhali hlavně se zajištěním vzdělávacích aktivit v provozní fázi projektu.

Princip partnerství při realizaci projektů můžeme jednoznačně doporučit, neboť jednání, kterých se účastnilo několik různých subjektů s různými náhledy na danou problematiku, nás jistě posunula někam dále v porovnání s tím, kdybychom projekt realizovali sami a neměli bychom k dispozici zpětnou vazbu a pomoc partnerů.

■ Pohled na baziliku od jihozápadu v průběhu archeologického odkryvu parteru.

Popis průběhu prací v přípravné a realizační fázi

Jan Traxler – Radek Široký – Václav Maršík

Stavební část

Václav Maršík

Projekt je možné rozdělit do tří fází. Přípravná fáze projektu, která začínala rozhodnutím nositele projektu o tom, že se pokusí projekt realizovat. Realizační fáze projektu, kterou odstartovalo rozhodnutí poskytovatele dotace o tom, že předložená žádost o poskytnutí dotace byla úspěšná. Provozní fáze projektu, která bude zahájena po dokončení obnovy. Přípravnou a realizační fázi je možné rozdělit do 8 etap, které jsou popsány níže.

Přípravná fáze projektu

Etapa číslo 1 Vypracování projektové žádosti a studie proveditelnosti.

Prvním krokem, který předcházel vypracování projektové žádosti bylo rozhodnutí majitele areálu o tom, že se požádá o přidělení dotace na obnovu areálu a pokusí se zrealizovat projekt. Na základě tohoto rozhodnutí bylo popřáno v rámci zakázky malého rozsahu několik potenciálních zpracovatelů studie proveditelnosti a projektové žádosti, kteří již měli zkušenosti s obdobnými projekty. Vítězný uchazeč vypracoval studii proveditelnosti projektu, jejíž součástí bylo vyhodnocení pod-

■ Barokní cihlová podlaha v suterénu rezidence

mínek realizace projektu a ověření, zda je projekt realizovatelný a udržitelný. Ve studii proveditelnosti byly naplánované cíle projektu a způsob jejich dosažení. Ve studii proveditelnosti byl naplánovaný celý projekt. Projektové cíle, časový harmonogram, rozpočet projektu, výběrová řízení, způsob využívání a finanční udržitelnosti v provozní fázi projektu a také personální zajištění řízení projektu. Nedílnou součástí studie proveditelnosti byla i analýza rizik projektu, která upozornila na potenciální rizika, vyhodnotila jejich závažnost a navrhla způsob jejich eliminace. Žádost o poskytnutí dotace byla sepsána na základě studie proveditelnosti.

Etapa číslo 2 Vypracování projektové dokumentace.

Vzhledem k tomu, že nedílnou součástí projektové žádosti musela být již projektová dokumentace pro realizaci stavby, nechal nositel projektu vypracovat jako součást žádosti i projektovou dokumentaci. Dokumentace byla vypracována ve dvou stupních. Pro stavební povolení a pro realizaci stavby. Hlavním cílem bylo v maximální možné míře obnovit všechny budovy areálu, a to převážně ze stavebně technického hlediska, protože areál Svatá Hora byl před realizací projektu ve špatném technickém stavu. Projekt musel řešit zejména problematickou vlhkost spodní stavby, která se negativně podepsala na stavu objektů, dále musel řešit konstrukce napadené dřevokaznými škůdci, dožilé střechy, kterými zatékalo, poškozený venkovní plášť - fasády, kamenné prvky, uměleckou výzdobu, a další související věci. Zásadním úkolem architekta bylo do stávajících budov umístit nové provozy, které budou sloužit pro kulturní

■ Historický kanálek v suterénu severního křídla ambitu.

a vzdělávací aktivity, razantně rozšířit provoz muzea a vhodně umístit výtah. Vypracování kvalitní projektové dokumentace bylo pro realizační fázi projektu a pro veškeré navazující fáze velice důležité. Součástí projektových prací bylo i řešení interiérů, restaurátorských prací, projektování vybavení pro projektové aktivity. Projekt musel zároveň pamatovat i na ekonomickou udržitelnost, zejména co se týká výdajů na provoz budovy, z nichž významné jsou výdaje na energie. Projektant byl vybrán na základě výběrového řízení – zakázky malého rozsahu. Díky nevhodně zvolenému způsobu výběru došlo však ke korekci způsobilých výdajů na projektovou dokumentaci.

Realizační fáze projektu

Etapa číslo 3 Řízení realizační fáze projektu, technický dozor investora a autorský dozor.

Podmínkou úspěšné realizace projektu bylo vytvořit takový tým, který bude schopný dovést projekt ke zdárnému konci. Tým specialistů, kteří zajišťovali technické, finanční a administrativní řízení projektu tvořili specialisté, kteří byli zaměstnanci nositele projektu a byli vybráni na základě zkušeností s podobnými projekty. Autorský dozor, technický dozor investora, včetně koordinátora bezpečnosti práce, byli vybráni na základě výběrových řízení jako zakázky malého rozsahu. Vzhledem k velké rychlosti prací, značnému objemu prací i nebývale vysokému množství nálezů, které neustále měnily postup prací a bylo potřeba na ně rychle reagovat, musel být technický i autorský dozor prakticky trvale na staveništi.

Etapa číslo 4 Právní služby při zadávání veřejných zakázek.

Vzhledem ke způsobu financování projektu z veřejných prostředků bylo pro úspěšnou realizaci projektu nezbytně nutné, aby zadávání veřejných zakázek a uzavírání smluv včetně dodatků realizoval zkušený právní tým. V rámci projektu bylo nutné zvládnout řadu situací, které by byly bez kvalitního advokáta se zkušenostmi v oblasti zadávání veřejných zakázek obtížně řešitelné. Výběr na poskytovatele právních služeb byl realizován jako zakázka malého rozsahu.

Etapa číslo 5 Stavební práce na obnovu areálu.

Součástí zakázky na stavební práce, které zahrnovaly komplexní rekonstrukci budov, byly i archeologické a restaurátorské práce. Nositel projektu přistoupil ke sloučení těchto prací z toho důvodu, že veškeré práce musely proběhnout během maximálně osmi měsíců a proto bylo nutné, aby veškeré práce řídil jeden generální dodavatel. Pro úspěšnou realizaci objemných a znač-

ně různorodých prací bylo nositelem projektu určeno, že součástí řídicího týmu na straně dodavatele prací musí být i koordinátor archeologických prací a stavebně historického průzkumu, koordinátor restaurátorských prací a specialista, který bude sledovat, vyhodnocovat a doporučovat postup snižování vlhkosti. Sestavení tohoto týmu se ukázalo jako klíčové pro úspěšnou realizaci prací v daném čase. Vzhledem ke značnému množství nálezů bylo potřeba přijímat prakticky neustále v průběhu realizace nová opatření a změny. Trvalá přítomnost specialistů těchto klíčových oborů se ukázala pro rychlé řešení změn jako nezbytně nutná.

Práce byly zahájeny provedením důkladných průzkumů, které byly realizovány formou záchranného archeologického výzkumu, restaurátorského průzkumu, stavebnětechnického průzkumu, vlhkostního průzkumu apod. Na základě těchto průzkumů byly upřesněny technologické postupy a projekční řešení. Tam, kde to bylo možné a účelné, byly využity tradiční technologie a postupy, při kterých byl kladen důraz na to, aby technologické řešení bylo systémové a byl tak vytvořen dobrý předpoklad pro dlouhou životnost prováděných oprav. Příkladem může být modřínový šindel používaný na střechách, upřednostněné používání vápna při povrchových úpravách apod.

Na průzkumy a upřesnění technologických postupů navazovaly bourací a následně i realizační práce, které byly prováděny současně s pracemi restaurátorskými. Důležitou součástí prací bylo odstranění příčin degradace stavebních konstrukcí, jako je například zvýšená

■ Znovuosazení obnoveného mariánského sloupu před Pražskou bránou.

vlhkost konstrukcí a s tím související výskyt dřevokazných škůdců, odstraňování statických poruch apod. Vzhledem k tomu, že vybrané části budov budou sloužit pro kulturní a vzdělávací akce, byly v rekonstruovaných objektech provedeny nové rozvody vody, kanalizace, topení a elektřiny a v budově probošství byl vybudován výtah. Objem prací činil přibližně 176,5 milionu Kč.

Zhotovitel i celý tým, který se na projektu podílel, se musel vypořádat zejména s limitem časovým, kdy na realizaci prací bylo necelých osm měsíců, během kterých bylo potřeba realizovat obnovu objektu při dodržení vysoké kvality prací. Již takto složitá situace byla umocňována nálezy a nezbytnou nutností na ně reagovat, měnit postupy, čekat na dořešení dílčích problémů apod. Specifickou skutečností tohoto projektu byla tedy rychlost obnovy areálu, který je národní kulturní památkou. Tato skutečnost kladla zcela specifické nároky nejen na dodavatele, ale i na všechny, kteří se na projektu podíleli. Výběr dodavatele byl proveden jako nadlimitní zakázka formou otevřeného výběrového řízení.

Etapa číslo 6 Tvorba scénáře expozic.

Nedílnou součástí projektu je další oživení tohoto významného poutního místa, jehož součástí jsou i nové expozice, které zahrnují mimo jiné i významné objevy a nálezy, které byly učiněny v průběhu realizace tohoto projektu. Vypracování kvalitního scénáře expozic bylo zásadní věcí pro docílení dobré návštěvnosti a udržitelného způsobu využívání památky. Výběr zpracovatele proběhl v rámci zjednodušeného podlimitního řízení.

Etapa číslo 7 Vybavení pro kulturní a vzdělávací aktivity.

Vybavení obnovených prostor bylo velmi důležité pro vytvoření odpovídajícího zázemí pro konání kulturních a vzdělávacích aktivit. Vybavení se skládá z nábytku, vybavení expozice muzea, audiovizuální a výpočetní techniky apod. Výběr dodavatelů proběhl v rámci zjednodušeného podlimitního řízení.

Etapa číslo 8. Tisk publikace o projektu.

Součástí projektu bylo vydání publikace o projektu, jejímž smyslem je předání zkušeností z tohoto projektu. Výběr dodavatele publikace byl proveden poptávkou subjektů, které mají zkušenosti s tiskem podobných publikací.

Programová část

Jan Traxler – Radek Široký

Předmětem provozní fáze projektu je poskytování široké škály specializovaných kulturních a vzdělávacích služeb s vysokou přidanou hodnotou. Za tímto účelem budou využity rozsáhlé disponibilní prostory poutního areálu. Dojde k prostorovému rozmístění jednotlivých služeb tak, aby jejich poskytování neobtěžovalo uživatele jiných služeb a odráželo zájem cílových skupin. **Žadatel se zavazuje, že níže uvedené kulturní a vzdělávací služby bude v revitalizovaném areálu kulturní památky poskytovat minimálně po dobu pěti let od ukončení realizace projektu.**

Program funkčního využití:

a) Svatohorské poutní muzeum

Expozice muzea bude umístěna v nově revitalizovaných místnostech v severním křídle ambitu, hlavní výstavní prostorou bude nový muzejní sál v suterénu.

Původní koncept rámcového libreta počítal s vytvořením vzdělávací expozice výhradně formou instalace předmětů ze sbírek žadatele. Charakter sbírkových fondů žadatele je tematicky velmi rozmanitý, jedná se o uměleckořemeslné artefakty vztahující se k různým aspektům života poutního místa. Původní libreto využíva-

■ **Obnova hlavního oltáře v bazilice.**

lo maximum těchto sbírkových předmětů, expozice byla proto rozdělena do celkem pěti tematických okruhů: stavební vývoj, poutní místa Čech, Svatá Hora ve výtvarném umění, Svatá Hora stříbrná, Drobné poutní předměty, Svatá Hora v době komunismu. Muzejní prezentace měla být založena výhradně na sbírkových předmětech instalovaných ve vitrínách.

Provádění stavebních prací přineslo celou řadu nepředvídatelných významných archeologických a stavebně historických nálezů, které zásadně mění a doplňují stávající stav poznání historického vývoje poutního místa Svaté Hory. Nejvýznamnější nálezy byly učiněny právě v suterénu severního křídla ambitu, tedy přímo v prostorách budoucí muzejní expozice (pec, studna, štolový systém). Značná památková hodnota těchto nálezů vedla (na základě požadavků orgánu památkové péče) ke změně projektové dokumentace stavby tak, aby tyto nálezy nebyly poškozeny, ale byly naopak v obnovených prostorách prezentovány. Vzhledem k tomu bylo nezbytně nutné upravit libreto expozice tak, aby tyto nálezy byly prezentovány skutečně plnohodnotně, tedy aby byly přirozenou a nedílnou součástí nově zřízené muzejní expozice. Koncept libreta bylo nutné přizpůsobit těmto prvkům, které jsou nejdůležitějšími exponáty samy o sobě. Nově vkládané prvky expozice je musí respektovat a především musí vytvářet jednotnou informační linii, jejíž jsou nálezy přirozenou součástí.

Vzhledem k tomu není možné expozici koncipovat jako soubor několika tematických částí vytvořených výhradně z instalace sbírkových předmětů. Upravené rámcové libreto tedy akcentuje téma stavebního vývoje

■ *Sochařská výzdoba Pražské brány v průběhu restaurátorských prací.*

poutního místa, které bude prezentováno jako „Příběh Svaté Hory“ na pozadí „velkých“ dějin českých zemí. Toto téma bude tvořit jasnou jednotící kompaktní linii celé expozice, jejímž cílem je představit Svatou Horu jako jedinečnou stavbu, jejíž vznik a postupný růst velmi výmluvně dokumentuje působení jezuitského řádu v Čechách. Témata formulovaná původním libretem zůstanou nadále nedílnou součástí expozice, budou však podřízena této jednotící linii.

Výhodou upraveného libreta je, že takto pojatá expozice umožní lepší prezentaci projektu vzorové obnovy financovaného z IOP, v jehož rámci došlo k novým nálezům, které významným způsobem posunují poznání historického vývoje Svaté Hory.

Nová muzejní expozice bude využívat všechny moderní prezentační prvky. Exponáty instalované ve vitrínách budou propojeny s informačními panely a audiovizuálními produkty. Prezentované nálezové situace a součásti stavby budou doplněny informačními panely, původní podoba stavby bude představena formou fyzického modelu.

Stálá expozice bude zpřístupněna po skončení realizace projektu a bude fungovat minimálně po celou dobu udržitelnosti projektu, bude zpřístupněna celoročně.

Stálá expozice – hlavní okruh

Hlavní okruh muzejní expozice bude instalován v suterénu severního křídla ambitu a v přilehlých prostorách. Jeho součástí bude prezentace nálezů pece a části štolového systému jako prvků pocházejících z nejstarších stavebních etap. Představena budou specifika jezuitského řádu a jeho působení v Čechách. Linii hlavního muzejního sálu bude tvořit řada informačních panelů, na nichž bude prezentován „Příběh Svaté Hory“ na pozadí „velkých“ politických dějin českých zemí formou výtvarně propojené časové osy. Časová osa bude na jedné straně zakončena audiovizuálním pásmem ztvárňujícím vývoj objektu, na druhé straně fyzickým modelem zhmotňujícím prvotní nerealizovaný záměr poutního místa s jezuitskou rezidencí.

Stálá expozice - doplňková expozice

Doplňková expozice bude instalována v místnostech B.-2.1 a B.-2. 3. Jejím hlavním prvkem bude spodní část nalezené historické pece a nově objevená studna. Tato část expozice bude prezentovat průběh projektu vzorové obnovy, jeho výsledky a jeho přínos k poznání a identifikaci památkových hodnot NKP Svatá Hora.

Interaktivní a příležitostná expozice

Poslední část expozice bude instalována v sousedství vstupního objektu muzea v místnosti B.1. 2. Interaktivní prezentace vybraných témat (Poutní místa Čech, Svatá Hora stříbrná) budou doplněny o příležitostné výstavy vybraných uměleckořemeslných předmětů ze svatohorských sbírek.

b) Edukační programy

V rámci edukačního programu vzniknou ve spolupráci s partnery a spolupracujícími institucemi:

- *výukové programy pro školy zaměřené na rozvoj klíčových dovedností*
- *výukové programy pro školy zaměřené na seznamování dětí s kulturou*
- *semináře pro veřejnost zaměřené na duchovní rozvoj a rodinu*
- *ateliéry a tvořivé dílny, zážitkové dílny*
- *V prostorách areálu (přednáškových místnostech) bude realizován bohatý doprovodný a výukový program. Pro odbornou i laickou veřejnost budou poskytovány přednášky a vzdělávací akce určené různým cílovým skupinám. Vzdělávací akce budou lektorovat jen zkušení lektoři, aby byla zaručena maximální kvalita poskytovaných služeb a mohlo tak dojít k naplnění edukačních záměrů a uspokojení edukantů.*

c) Badatelské centrum zaměřené na Svatohorský hudební archiv

Badatelské centrum si klade za cíl prezenční formou zpřístupnit veřejnosti hudební (notované) fondy uložené na Svaté Hoře, a to v co největším možném rozsahu, včetně stovek starých rukopisů, spartací a torz historických notových materiálů. Svatohorský hudební archiv je v současnosti rozdělen na dvě části. První z nich čítá přes 800 dokumentů a obsahuje repertoár, který je dosud aktivně využíván a reprodukován při liturgických příležitostech. Jde mj. o 70 mešních ordinárií a dva kompletní cykly proprií. Tyto skladby jsou vybrány tak, aby vyhovovaly požadavkům současné liturgie. Druhá, rozsáhlejší část archivu obsahuje vedle některých raritních rukopisů a tisků (např. originály Holanova i Božanova kancionálu z přelomu 17. a 18. století) některá díla českých kantorů 18. století včetně rukopisných partů, velké množství skladeb ceciliánské reformy a mimořádně bohatý fond zpěvů mariánských. Tyto skladby mají sice různou uměleckou úroveň, ale barvitě ilustrují hudební tradici Svaté Hory v proměnách staletí, slohů a estetických kategorií. Celý archiv bude zkatalogizován a prostřednictvím elektronického a lístkového katalogu zpřístupněn veřejnosti. Zájemci si

budou moci hudebniny na požádání prezenčně prostudovat ve studijní části zkušebny Svatohorského chrámového sboru. Badatelské centrum také formou malé komentované výstavy upozorní na konkrétní osobnosti a hudební tradice, které výrazně formovaly tvář Svaté Hory (např. Jakub Jan Ryba, jehož dílo je hudebním emblémem celého regionu, dále významné osobnosti na postu regenschorio - varhaníci a skladatelé Jan Nepomuk Forst, P. Karel Bříza, Pavel Šmolík, dále skladatel Stanislav Jelínek aj.), a pokusí se v základních datech (i nahrávkách) shrnout historii Svatohorského chrámového sboru. Také tato výstava bude instalována v prostorách sborové zkušebny a bude přístupná zdarma.

d) Animovaný film

Představuje divácky mimořádně poutavý prostředek přiblížení historie chrámu a jeho významných stavebních etap. Film bude promítán v místnostech muzea.

e) Dokumentární film

Pro hlubší zájemce o soudobou obnovu exteriéru i interiéru chrámu bude připraven dokumentární film, promítaný v prostorách muzea.

f) Kulturní aktivity

Hudební koncerty (varhanní koncerty, koncerty hudebních těles, tematicky laděné hudební akce u příležitosti církevních svátků aj.) Předpokládaný rozsah bude min. 20 koncertů / rok. Církevní obřady – poutě, mše, svatby a jiné církevní svátky, které budou probíhat průběžně a dle potřeby a poptávky.

■ V Kapli Panny Marie Matky ustavičné pomoci je pokládána nová žulová podlaha.

Plánovaný harmonogram a jeho skutečný průběh

Gerald Kirsch – Hana Kotková

V rámci přípravy projektu byl připraven a odsouhlasen harmonogram výstavby, který se stal nedílnou součástí smlouvy o dílo. Tento dokument byl zpracován v podrobnosti jednotlivých oddílů pro každý ze stavebních objektů. Na jeho základě probíhaly všechny smluvní kontroly a základní postup prací.

Vzhledem k rozsáhlosti rekonstruovaného objektu a zejména časové náročnosti celé akce, kdy podpis smlouvy se zhotovitelem proběhl 12. 5. 2015 a plánované dokončení bylo smluvně stanoveno na 11. 11. 2015, bylo ze strany investora požadováno upřesnění základních milníků jednotlivých částí stavby. Zhotovitel vypracoval na podkladu původního harmonogramu požadované dílčí zpřesnění, v souladu s ideou, jasně podchytit již náznaky posunů předem vytipovaných dílčích termínů stavby. Takto zpřesněný dokument byl nadále používán během celého procesu výstavby.

Z počátku probíhal téměř ve všech částech objektu Záchranný archeologický průzkum, který podmiňoval prakticky veškeré stavební práce, ať již se jednalo o bourání, výkopy či odstraňování částí podkladních vrstev. Současně s tím probíhal na vybraných místech restaurátorský průzkum, který byl předepsán projektovou dokumentací a soustředil se zejména na vnitřní výmalby a pojednání hlavních partií fasády objektů. Vzhledem k poměrně rozsáhlým nepředvídatelným nálezům práce probíhaly prakticky celé první dva měsíce výstavby a teprve ve třetím měsíci stavby, kdy začal zejména archeologický průzkum polevovat, mohla stavba soustředit veškeré své síly na provádění samotných projektovaných prací.

Z významných nálezů a jejich dopadů můžeme jmenovat, z pohledu dopadu na harmonogram nejzásadnější, odhalení několika vrstev historických dlažeb v nádvoří ambíto, nález původní historické pece v suterénu ambíto, nález skalního podloží prakticky ve všech podzemních prostorách ambíto a probošství či velkého množství původních historických podlah v suterénech probošství. Všechny tyto změny, a nejenom tyto jmenované, ve svém důsledku přinesly větší či menší úpravy projektové dokumentace

Vzhledem k významu této památky zapsané na seznamu národních kulturních památek všechny tyto změny musely být velmi důsledně a podrobně zdokumentovány a včas projednány se všemi dotčenými orgány a nová řešení postupně implementována do celého procesu výstavby.

S ohledem na množství a dopady nálezů byl investor nucen akceptovat v průběhu výstavby změny v postupu výstavby ať již způsobené posuny dílčích termínů či z důvodu častého přerušování prací. V průběhu srpna začalo být zjevné, že zejména výše uvedené nálezy mají tak zásadní dopad do celkového postupu výstavby a harmonogramu stavby, že stavba bude muset požádat nadřízený orgán o schválení posunutí termínu výstavby v řádu pěti týdnů.

Tyto nálezy, plošně či významem rozsáhlé, způsobovaly dva zásadní problémy z pohledu časového plánu. Prvním je jejich precizní dokumentace, samozřejmě požadovaná dozorovými orgány památkové péče. Dokumentace je teprve podkladem pro návrh změny, její řádné projednání a konečné schválení je odrazovým můstkem pro další práci. Tento proces v některých případech trval více než tři měsíce. Druhý zásadní problém těchto nálezů spočíval v tom, že mnohdy dokumentační a odkryvné práce Záchranného archeologického průzkumu zablokovaly přístupové cesty či pracovní plochy pro řádné provedení přílehlých či návazných částí díla a zhotovitel byl nucen přerušit práce i v místech, které tímto nálezem nebyly přímo dotčeny.

■ Barokní souvrství podlah ve sklepech probošství bylo zde konzervováno a zakryto a nad ním jsou osazovány nové konstrukce.

Ukončení díla bylo nakonec přeplánováno do termínu 30. 12. 2015 s tím, že tento termín umožní dodržení všech řádných dílčích technologických postupů a nebude jakkoliv ovlivňovat nejvyšší požadovanou kvalitu díla.

Při zpětném pohledu na celý proces výstavby a rizika spojená zejména s nepředvídatelnými nálezy lze dovodit několik níže uvedených principů, které podstatně ovlivnily termín dokončení díla.

Zásadním principem je práce v historickém objektu, který má podstatné části přístupné pouze jednou dopravní cestou. V případě rozsáhlejšího nepředvídatelného nálezu dojde prakticky k přerušení toku materiálu a pracovníků do části prostor a i v případě, že se jich samotných nález přímo nedotýká, významně ovlivňuje jejich plánované dokončení.

Další časově náročný postup je samozřejmě projednání všech změn se všemi dotčenými orgány státní správy. Z toho bohužel vyplývá, že po odhalení, očištění a dokumentaci nálezu vypracuje architekt pokyn stavbě, který musí být projednán zejména s dozorovými orgány památkové péče a současně se všemi dotčenými orgány státní správy a místní samosprávy. Pokyn projektanta je následně zhotovitelem dopracován do formy Změnového listu, který současně obsahuje i informaci o ceně a musí projít kontrolním mechanismem investora. Následně je Změnový list podepsán a až na základě toho, samozřejmě s kladným finálním projednáním na stavebním úřadě, lze dále pokračovat ve výstavbě nově zvoleným postupem. Tento proces schvalování a projednávání se počítá v rámci měsíců.

■ Barokní podlaha s ústím cisterny vyhloubené do skály.

Rozpočet projektu

Hana Kotková

Původní rozpočet se v průběhu realizace projektu sice měnil, ale dá se říci, že šlo jen o kosmetické úpravy. V původním rozpočtu byla v souvislosti se stavbou narozpočtována částka 174 263 315 Kč. Ve výběrovém řízení na stavební a restaurátorské práce byla vysoutěžena částka 116 945 556,78 Kč bez DPH (141 504 123,78 Kč vč. DPH), ale vzhledem k nepředvídatelným vícepracím se částka vyšplhala až na původně narozpočtovanou hodnotu, a dokonce ji mírně překročila. Toto překročení bylo možné díky úsporám (rozdíl mezi narozpočtovanou a skutečně vysoutěženou hodnotou), které vznikly u VŘ na technický dozor investora a koordinátora bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, u VŘ na autorský dozor a u VŘ na právní služby. Část úspor z výše uvedených VŘ byla použita na navýšení položky 02.04 (nákup nehmotného majetku pro programovou náplň projektu). Zde se jednalo o navýšení prostředků na aktivity, s kterými se ve Studii proveditelnosti a v žádosti o dotaci počítalo, ale které nebyly v původním rozpočtu finančně zohledněny (dokumentární a animovaný film, scénář expozice). Oproti původnímu plánu byla také navýšena položka 02.01 (nákup mobiliáře, expozic vč. instalace, přepravného), a to v souvislosti s celou řadou nepředvídatelných významných archeologických

■ Pokládka dlažby v chodbě prvního patra rezidence.

a stavebně historických nálezů, které zásadně změnily a doplnily stávající stav poznání historického vývoje poutního místa Svaté Hory, a na ně navazujícím novým pojetím expozice Svatohorského muzea (navýšení cca o 500 tisíc Kč).

Bohužel došlo ke vzniku původně neplánovaných nezpůsobilých výdajů, a to v souvislosti s pochybením při zadávání zakázky na projektovou dokumentaci pro realizaci stavby. CRR vyměřilo korekci 25 % z výdajů souvisejících s touto zakázkou, což činilo 1 441 929,00 Kč vč. DPH. Z toho plyne, že při zadávání zakázek bychom měli vybírat a oslovovat renomované právní firmy, abychom podobné riziko pokud možno eliminovali.

Budoucím realizátorům obdobných projektů bychom při sestavování rozpočtu doporučili, aby si dopředu udělali průzkum trhu, u stavebních prací si dopředu nacenili výkaz výměr dle cenové soustavy ÚRS. Následně je potřeba u jednotlivých položek průběžně sledovat úspory oproti původně narozpočtované hodnotě, aby mohly být tyto úspory operativně převedeny do položek, kde jsou tyto prostředky momentálně potřeba. U obdobných projektů se bude většinou jednat o přesun do kapitol 01.02 (stavební část a nezbytné venkovní, popř. vnitřní úpravy) a 01.05 (restaurátorské práce), neboť u projektů rekonstrukce kulturních památek vznikají téměř vždy vícepráce o relativně velkém objemu vzhledem k původně vysoutěžené hodnotě zakázky.

■ Schodiště do suterénu východního křídla rezidence.

Rizika a jejich eliminace

Václav Maršík

Projekt, který je potřeba realizovat v krátkém časovém úseku, s sebou nutně nese velká rizika. Proto byla rizikům projektu a jejich eliminaci věnována systematická pozornost. Jednou za měsíc byla aktualizována analýza rizik, jejíž součástí byl popis rizika, předpoklad jeho výskytu, návrh způsobu eliminace rizika, nebo zmírnění negativních vlivů na průběh projektu. Systematické sledování a vyhodnocování rizik bylo důležitou součástí řízení projektu, protože pomohlo odhalit a včas eliminovat problémy, které by mohly znamenat krach a nedokončení celého projektu. I taková práce by však byla marná bez toho, kdyby neměl projekt „šťěstí“, za které se modlila nejen komunita redemptoristů na Svaté hoře.

Projekt byl v průběhu realizace ohrožen zejména nepředpokladatelnými nálezy, které měly dopad na způsob provádění projektu. Složení a profesionalita projektového týmu, obětavá a rychlá práce památkářů a dalších spolupracujících byla základním předpokladem pro úspěšnou realizaci tohoto nesmírně náročného projektu. V harmonogramu projektu sice byly zohledněny velice malé časové rezervy pro případ objevení velkého množství nálezů, které by však nebyly dostatečné, kdyby součástí týmu zhotovitele nebyl i koordinátor památkových průzkumů a koordinátor restaurátor-

■ Odhalené ústí studny.

ských prací, kteří průběžně a bezodkladně vyhodnocovali nálezové situace a ve spolupráci s projektantem navrhovali taková řešení, která snížila negativní dopady nálezů na celkový harmonogram projektu.

Identifikace vzorových prvků obnovy

Václav Maršík

Projekt je zcela unikátní svým časovým limitem a nárokem na to, že obnova musí být realizována vzorovým způsobem. Nejvýznamnějšími vzorovými prvky projektu jsou, dle mého názoru, způsob řízení projektu a spolupráce s památkovou péčí, které dovedly projekt až k úspěšnému dokončení.

Aby bylo možné projekt provést ve vysoké kvalitě, v rámci daného času a rozpočtu, bylo nutné nalézt takový způsob rozhodování, který by umožnil rychle reagovat na nové nálezové situace. Na pravidelných kontrolních dnech a setkáních projektového týmu, které probíhalo dvakrát týdně, a kterých se účastnil kromě projektanta, zhotovitele, zástupce investora, zástupců památkové péče také koordinátor památkových průzkumů a koordinátor restaurátorských prací, bylo možné přijímat rozhodnutí díky kvalitnímu a ucelenému vyhodnocení nálezových situací. Vzorovým prvkem tohoto projektu je tedy způsob, jakým byly v krátkém čase soustředěny veškeré informace o nálezové situaci, a zároveň pružné rozhodování, které bylo na základě vyčerpávajících informací prováděno ze strany památkářů bezodkladně.

■ Průzkumné sondy v blízkosti základové spáry sklepů proboštví.

Popis provozní fáze

Hana Kotková – Jan Traxler

Předmětem provozní fáze projektu je poskytování široké škály specializovaných kulturních a vzdělávacích služeb s vysokou přidanou hodnotou.

Za tímto účelem budou využity rozsáhlé disponibilní prostory poutního areálu. Dojde k prostorovému rozmístění jednotlivých služeb tak, aby jejich poskytování neobtěžovalo uživatele jiných služeb a odráželo zájem cílových skupin.

Konkrétně půjde o funkční využití připravené v průběhu realizační fáze projektu a podrobně rozepsané v kapitole 7 této publikace „Popis průběhu prací v přípravné a realizační fázi“:

- Svatohorské poutní muzeum
- Edukační programy
- Badatelské centrum zaměřené na Svatohorský hudební archiv
- Animovaný film
- Dokumentární film
- Kulturní aktivity

Před realizací projektu zajišťovala provoz na Svaté Hoře společnost Sacromontana, s.r.o. (firma, která je společným podnikem Římskokatolické farnosti, redemptoristů a Arcibiskupství pražského). Konkrétně šlo o zajišťování těchto aktivit: prohlídky areálu, provoz muzea a provoz obchodu s upomínkovými předměty (včetně e-shopu).

Nyní bude celý areál nově provozovat přímo Římskokatolická farnost s tím, že bude muset dojít k navýšení počtu jejích pracovníků. Současný předpoklad je následující: bude potřeba zaměstnat přibližně 11 lidí – (průvodce, pokladní, uklízečky, kostelníky,

lektory, údržbáře). Vzhledem k širokému rozsahu aktivit, které bude muset příjemce na Svaté Hoře provozovat minimálně po dobu 5 let od ukončení projektu a nutnosti jejich koordinace v souladu s podmínkami dotace, bude potřeba vytvořit také pozici manažera provozní fáze projektu.

Farnost bude nejen organizovat prohlídky a provozovat Svatohorské poutní muzeum, ale sama také bude organizátorem vzdělávacích aktivit, které nově rozšiřují nabídku aktivit na Svaté Hoře. Kromě samotné farnosti bude moci na Svaté Hoře provozovat vzdělávací aktivity jakýkoliv subjekt, a to po zaplacení ceníkové sazby za pronájem. Ale i pro tento třetí subjekt bude platit, že jím realizované vzdělávací aktivity musejí být v souladu se Studií proveditelnosti, žádostí o dotaci a s následně podanými změnami projektu schválenými CRR a MMR. Při přípravě provozní fáze projektu jsme museli zohlednit riziko vzniku nedovolené veřejné podpory, jež poněkud omezuje spektrum aktivit, které na Svaté Hoře můžeme provozovat, ale přesto věříme, že i tak budou nové možnosti na Svaté Hoře pro všechny příjemnou a vítanou změnou.

Co se týká ekonomického hodnocení provozní fáze, tak v souvislosti s rozšířením aktivit vzniknou také dodatečné náklady na zajištění provozu, na opravy a údržbu. Realizace projektu sice přinese zvýšení výnosů oproti předrealizační fázi (pronájem prostor na vzdělávací aktivity, kurzovné u vzdělávacích aktivit realizovaných farností, navýšení příjmů z organizované prohlídky areálu a ze vstupu do muzea v souvislosti s očekávaným zvýšením návštěvnosti areálu), ale navýšení nákladů bude s největší pravděpodobností vyšší než navýšení výnosů a dopad realizovaného projektu na provozní cash-flow bude negativní. Příjemce si je této skutečnosti od začátku přípravy projektu vědom a má v plánu provoz dofinancovávat každoročními dary (tuzemské, zahraniční, fyzické osoby, právnické osoby), příspěvky (státní, krajské, obecní) a kostelními sbírkami.

■ Vestavba výtahu do prostor Svatohorského poutního muzea.

Shrnutí, zhodnocení a doporučení

Hana Kotková

V roce 2014 (tedy v roce zahájení projektu) bylo nutné konstatovat, že technický stav areálu se vzhledem k povětrnostním podmínkám, dlouhodobému zanedbání v 2. pol. 20. století a necitlivým zásahům v minulosti neustále zhoršuje a je nutné přistoupit k jeho celkové opravě.

Zde uvádím klíčová data rekonstrukce:

27. 6. 2014 předložení Žádosti o dotaci

11. 11. 2014 Vydání právního aktu ze strany MMR – Registrace akce a Rozhodnutí o poskytnutí dotace – celkové způsobilé výdaje projektu 191 193 830 Kč

22. 12. 2014 zahájení výběrového řízení na realizátora stavebních a restaurátorských prací (otevřené nadlimitní řízení)

12. 5. 2015 podpis smlouvy o dílo s dodavatelem stavebních a restaurátorských prací, předání staveniště, 1. kontrolní den

30. 12. 2015 datum provedení celého díla bez vad a nedodělků

31. 12. 2015 datum ukončení realizace projektu dle Rozhodnutí o poskytnutí dotace

V průběhu projektu se proinvestovaly téměř veškeré prostředky přidělené na projekt Ministerstvem pro místní rozvoj. Když vezmeme v úvahu, že realizace projektu trvala 8 měsíců a porovnáme to s jinými památkovými projekty realizovanými v rámci IOP, tak tempo realizace bylo opravdu „bleskové“. Současně jsme přesvědčeni, že „blesková realizace“ neměla negativní dopad na kvalitu díla, neboť - jak bylo uvedeno již výše - tak rychlé tempo bylo umožněno díky tomu, že v krátkém čase byly soustředěny veškeré informace o nálezové situaci, a zároveň docházelo k velice pružnému rozhodování, které bylo na základě vyčerpávajících informací prováděno ze strany památkářů bezodkladně. V tomto ohledu si z nás nositelé obdobných projektů do budoucna určitě mohou brát příklad.

Vyjádření centra pro regionální rozvoj k projektu

Římskokatolické farnosti u kostela Nanebevzetí Panny Marie se podařilo na realizaci projektu získat více než 191 milionů korun z Integrovaného operačního programu, kontrolu realizace provádělo Centrum pro regionální rozvoj České republiky. Projekt vzorové obnovy poutního areálu Svaté Hory v Příbrami byl v rámci 24. výzvy Integrovaného operačního programu, ze kterého byl financován, co do objemu poskytnuté finanční dotace a rozsahu prací ten největší.

O tom, že byl projekt dobře připraven, svědčí celkem bezproblémové schválení hodnotících kritérií projektové žádosti. Nedlouho poté bylo vydáno Rozhodnutí o poskytnutí dotace a žadatel se tak mohl ihned pustit do díla. Byť času opravdu nebylo nazbyt, za ani ne 18 měsíců byl odveden ohromný kus práce a podařilo se dílo dovést do úspěšného konce.

„Spolupráce s členy projektového týmu byla z našeho pohledu bezproblémová, vždy ihned reagovali na naše připomínky a požadavky,“ dodává Zdeněk Vašák, pověřený řízením Centra.

■ Východní průčelí s Pražskou bránou v průběhu obnovy.

Archeologický a stavebně historický výzkum poutního areálu Svatá Hora v Příbrami v roce 2015

Radek Široký – Martin Swatzina

Poutní areál s kostelem Nanebevzetí Panny Marie na Svaté Hoře v Příbrami je po čtyři staletí nejdůležitějším poutním místem Čech. Díky svému významu se tato mimořádná lokalita stala předmětem zájmu historiků již v době svých počátků, první monografii jí věnoval jezuitský historik Bohuslav Balbín již v roce 1665. Nejdůležitější práce věnující se složitému vývoji poutního místa jsou výsledkem úsilí katolických dějepisců. Značnou pozornost věnoval Svaté Hoře Antonín Podlaha, který kromě pasáže v soupisu památek (Podlaha 1901) zveřejnil i dvě pramenné studie (Podlaha 1922-1923, 1924-1925), a především František Xaver Holas, který je autorem obsáhlé a podrobné svatohorské monografie z roku 1929 (Holas 1929). Fungováním jezuitské rezidence a poutního místa v barokní době se nejnověji zabývala Markéta Holubová (2015).

Objekt poutního místa, doslova přeplněný rozsáhlou výzdobou, samozřejmě nezůstal stranou pozornosti historiků umění. Nejúplnější zpracování je dílem Josefa Kopečka, který kromě dílčích statí (Kopeček 2002a, 2002b, 2004, 2005) zveřejnil i podrobnou uměleckou topografii objektu (Kopeček 2006).

■ *Historický kanálek v suterénu severního křídla ambitu.*

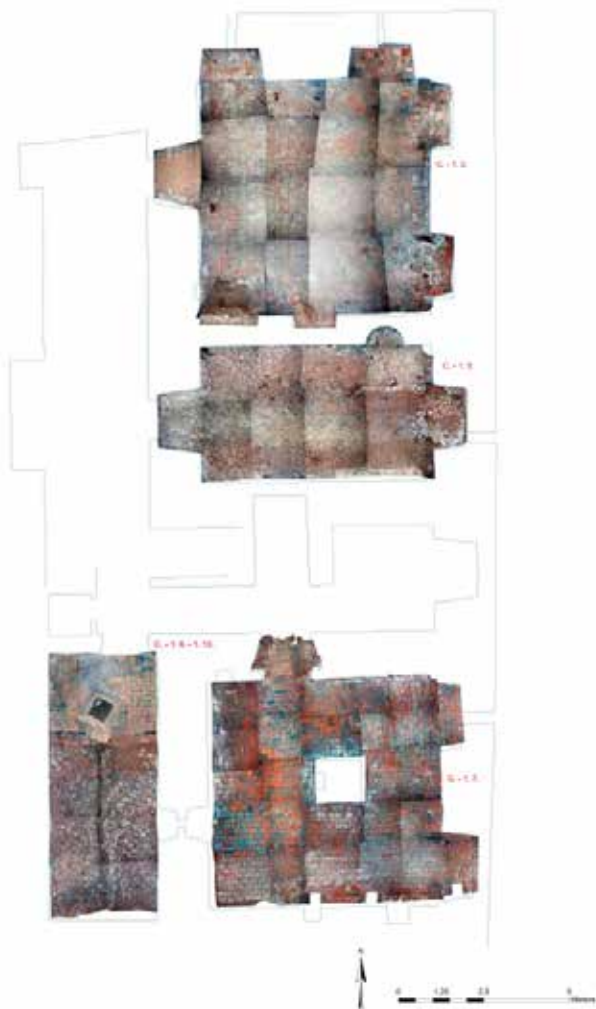
Přes značnou pozornost, která byla v minulosti věnována historickému a uměleckohistorickému výzkumu, zůstal objekt až do roku 2015 prakticky nedotčen archeologickým a stavebně historickým poznáním. Stavebně historický průzkum objektu ani žádné z jeho částí nebyl nikdy zpracován. Archeologická dokumentace prováděná při drobnějších stavebních akcích se v posledních letech omezila na jednoduchou evidenci negativních zjištění (drobné záchranné archeologické výzkumy v letech 1998, 2002, 2004-2005, 2009).

Archeologický a stavebně historický výzkum poutního místa byl součástí projektu stavební obnovy, který byl financován z prostředků IOP. Stavební obnova zahrnuje náměstí před objektem, vnitřní i venkovní prostory ambítů a probošství a v omezené míře také interiér baziliky. Vzhledem k poměrně krátkému termínu obnovy bylo nezbytně nutné zajistit potřebnou plynulost výzkumných prací tak, aby nedošlo k ohrožení termínu obnovy ani v případě mimořádných nepředvídaných nálezu. Práce musely být proto od počátku zajištěny dostatečnými odbornými kapacitami přítomnými přímo na místě. Souběžně s terénními pracemi záchranného archeologického výzkumu byla prováděna stavebně historická dokumentace, práce byly navzájem provázány, koordinovány a pravidelně přímo na místě konzultovány. Zároveň byly zahájeny práce na doplnění rešerše písemných pramenů a historické ikonografie ke stavebnímu vývoji objektu. Výzkum zajišťovala společnost ZIP o.p.s. Plzeň ve spolupráci se společností Praha.

Určujícím podkladem pro rozsah a topografii zkoumaných ploch byl projekt obnovy, který velmi podrobně specifikoval rozsah nezbytných zemních prací, jež potřebu výzkumu vyvolávají. Výzkum byl z důvodů administrativních a termínových strukturován v souladu s rozdělením jednotlivých stavebních objektů. Archeologické práce musely být v několika odůvodněných případech oproti projektu rozšířeny nebo modifikovány.

Cíle archeologického výzkumu se dají rozdělit na řešení obecných odborných témat a na získávání dat nezbytných pro projektová a stavebně technická řešení obnovy. Obecně poznávací cíle se týkají těchto základních problémů:

- a) vývoj mikroreliéfu v areálu poutního místa před jeho založením a během jeho vývoje
- b) rozsah a charakter předbarokní fáze poutního místa
- c) stavební vývoj a architektonická podoba barokní stavební etapy areálu, topografie a stratigrafie barokního objektu a jeho architektonicko – umělecké filiace

d) rozšíření poznatků o každodenním životě poutního místa v minulosti

Terénní část výzkumu byla kapacitně zajištěna týmem složeným z 2-3 archeologů, 1–2 dokumentátorů, 10–15 terénních pracovníků, geodeta a fotografa.

Situace v jednotlivých sondách výzkumu byly odebírány ručně po přirozených vrstvách, byly z nich vybírány všechny makroskopicky viditelné artefakty a ekofakty, byla pořizována slovní, kresebná, měřičská a fotografická dokumentace. Textová dokumentace byla zaznamenána v částečně formalizované podobě na formulářích, které byly následně převedeny do databáze Access. Kresebně byly dokumentovány všechny důležité archeologické situace v měřítku 1:20, fotografická dokumentace byla zhotovována ve dvou polohách – šikmá a fotogrammetrická, druhá z nich tvoří základní součást polohopisné (půdorysné) dokumentace. Dokumentace sondy byla pořizována průběžně, podle potřeby i několikrát denně a byla také průběžně vyhodnocována, sjednocována a kompletována. Definitivní podobu dokumentace dostala teprve po její verifikaci v terénu a autorizaci vedoucím výzkumu. Sondy byly geodeticky zaměřeny za použití totální stanice, v systémech JTSK a BpV. Stratigrafické vztahy jsou vyjadřovány pomocí stratigrafických diagramů (Harris Matrix), zhotovených přímo v terénu a poté převáděných do formalizované podoby v databázovém prostředí Stratify. Jednodušší forma dokumentace byla uplatněna při výzkumu tras inženýrských sítí v exteriéru.

■ Rozsah původních barokních podlah v suterénu východního křídla rezidence.

Z vybraných archeologických uloženin byly odebrány vzorky na archeobotanickou analýzu. Předmětem detailní evidence a dokumentace se staly vzorky dřev, které byly podrobeny dendrochronologickému rozboru. Dokumentace vybraných sond byla dále konzultována s geologem specialistou. Při odkryvu travnatých ploch ambítů byl vzhledem k mimořádné koncentraci nálezů mincí a svátostek průběžně využíván detektor kovů. Ojedinelý nález hrobu byl dokumentován a vyzdvižen antropologem.

Souběžně s archeologickým výzkumem byl prováděn stavebně historický průzkum. Byla provedena podrobná slovní a fotografická architektonická dokumentace všech objektů poutního areálu, které byly dotčeny stavební obnovou. Dále byly průběžně operativně sledovány všechny invazivní zásahy do konstrukcí a jednotlivé nálezové situace byly podrobně slovně a fotograficky dokumentovány. V některých partiích stavby, kde byly zjištěny důležité prvky stavebního vývoje, byl proveden hloubkový průzkum včetně podrobného zaměření nálezových situací (pec, záchodové spadiště, komíny). Podrobně zaměřeny byly nepřístupné nebo obtížně přístupné podzemní objekty, které byly v rámci obnovy odkryty (2 studny v probošství, krypta pod západním ramenem ambitu). V případě krypty byl spolu se zaměřením proveden kamerový průzkum.

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán invazivními zásahy do historických terénů a konstrukcí, které byly součástí projektu stavební obnovy. V exteriérech byly tyto zásahy spojeny s hydroizolací ambítů i probošství, v interiérech pak s opravami podlah. Značný díl prací archeologického výzkumu připadl na trasy inženýrských sítí vně i uvnitř objektů. Nejrozsáhlejším invazivním zásahem byla celková rekonstrukce náměstí před objektem.

Výzkum byl zahájen 20. 5. 2015. První práce v měsíci květnu se soustředily na vyhodnocení starších inženýrsko-geologických sond při severní terasní zdi náměstí, ve dvoře probošství a ve sklepě pod probošstvím. V návaznosti na harmonogram stavby byly vyměřeny sondy v travnatém parteru kolem kostela, kde byla identifikována historická valounová dlažba. Dále byla zahájena sondáž na dvoře probošství a v suterénu ambítů (místnost s požární nádrží B – 1. 2.).

V červnu 2015 byly rozšiřovány sondy v exteriérech i v interiérech ambítů. V parteru kolem baziliky probíhal plošný odkryv reliktů historické valounové dlažby, v interiéru v suterénní místnosti B – 1. 2. bylo zkoumáno souvrství pod podlahou a reliktů historického kanalizačního systému. Ve sklepních prostorách pod probošstvím byly objeveny historické úrovně podlah. Byl také zahájen nedestruktivní průzkum hrobky pod západním ramenem ambitu, který probíhal formou geofyzikálního měření a kamerových zkoušek.

V červenci pokračoval plošný odkryv historických dlažeb v parteru kolem kostela. Výzkum byl rozšířen do Březnické a Plzeňské kaple, kde byly objeveny úrovně historické kamenné dlažby. V interiéru ambitů pokračoval odkryv v suterénní místnosti B. – 1. 2 v 1. PP. Při bouracích pracích v 2. PP v místnosti B. – 2. 3. byla objevena historická pec skrytá pod vrstvami novodobých přízdívek. V rámci výzkumu byla vyčištěna, zaměřena a zdokumentována. V návaznosti na postup stavebních prací byly rozměřeny sondy v dalších místnostech 2. PP. Na dvoře probošství pokračoval výzkum sond po obvodu budov. Ve sklepech probošství pokračoval odkryv historických úrovní podlah. V místnosti C. – 1. 8. byl pod podlahou objeven zahloubený objekt – jímka, která byla součástí historického vodohospodářského systému. Po odčerpání vody byla prozkoumána rovněž nezasypaná studna přístupná ze sousední chodby. V rámci odstraňování podlah v bazilice bylo provedeno začišťování a lokální dokumentační práce.

V měsíci srpnu byly dokončeny archeologické odkryvy v exteriéru i v interiéru ambitů, na dvoře probošství a v jeho sklepech. V 1. NP probošství byla v jižní části chodby C. – 1. 1. nalezena historická studna skrytá pod vrstvou betonu. Po odčerpání vody byla provedena její dokumentace. Při odstraňování podlah v bazilice byl v recentních vrstvách učiněn nález lidských kosterních pozůstatků, druhotně uložených v papírových a igelitových pytlích. Převážná většina terénních prací byla ukončena do 12. srpna 2015.

Zbývající část výzkumu byla provedena převážně formou odborného dohledu a operativní dokumentace, pouze v některých případech byly lokálně provedeny menší sondy. V září 2015 byla na základě vysoké koncentrace vlhkosti v jižní zdi sakristie (místnost A. 2. 3.) v bazilice provedena sonda pod točitým schodištěm. Během října byl proveden odkryv v místnosti C. 1. 10 v přízemí probošství. Souběžně s prováděním terénních prací bylo zahájeno zpracování a vyhodnocení výzkumu.

Literatura a prameny:

BALBÍN, Bohuslav. *Diva montis sancti, seu origines et miracula magnae dei hominumque Matris Mariae, quae in Sancto Monte Regni Bohemiae, ad Argentifodinas Przbiramenses, quotidiana populi frequentia, in Stahua sua mirabili, aditur et colitur.* V. Libris comprehensa. Praha, 1665.

HOLAS, František Xaver. *Dějiny Poutního místa mariánského Svaté Hory u Příbramě.* Příbram 1929.

HOLUBOVÁ, Markéta. *Panna Maria Svatohorská. Příspěvek k barokním vazbám jezuitské rezidence a poutního místa.* Praha 2015.

KONSTANC, Jiří. *Svccvrre Miseris. Swatohorská Panna Marya Neyslawněgssý Rodička Božj, w Czechách nad Přjbrami, prawě, spasytedlně, a mnohonásobně, we wsseligakých gak Dusse tak Těla potřebách, pobožně wzywáná Autočisstě: K obzwlásstnjmu wzdělánj a potěssenj k prospěchu a wžitku wssem wěrným a Bohabogjcým Křestianům Národu wzlászstě Českého, přečistě Panny té Božj Rodičky Milownjkůw, na Swatau Horu Pautnjkůw w Wlastenském Jazyku, w nowě na swětlo wydaná.* Praha: Wytisštěná w Seminarium S^o Norberta, 1655.

KOPEČEK, Josef. Příčiny chybné interpretace výstavby Svaté Hory. *Podbrdsko* 9, 2002, s. 44-53.

KOPEČEK, Josef. Karel Škréta na Svaté Hoře. In: *Podbrdsko* 9, 2002, s. 164-175.

KOPEČEK, Josef. Jan Jiří Bendl na Svaté Hoře. In: *Podbrdsko* 11, 2004, s. 184-188.

KOPEČEK, Josef. Jäckelův kříž pro Svatou Horu. In: *Podbrdsko* 12, 2005, s. 177-181.

KOPEČEK, Josef. *Svatá Hora. Kostelní Vydří* 2006.

KOPIČKOVÁ, Božena; POLÁK, Stanislav. Privilegia města Příbramě. In: *Vlastivědný sborník Podbrdska*, č. 11/12. Příbram 1977.

PODLAHA, Antonín. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století. Sv. 13, politický okres příbramský.* Praha 1901, s. 96-126.

PODLAHA, Antonín. Archivní příspěvky k dějinám stavby a výzdoby Svaté Hory. *Památky archeologické* 33, 1922-1923, s. 250-276.

PODLAHA, Antonín. Další řada archivních příspěvků k dějinám stavby a výzdoby Svaté Hory. *Památky archeologické* 34, 1924-1925, s. 83-92.

POCHE, Emanuel a kol. *Umělecké památky Čech*, sv. 3 [P/Š]. Praha 1980.

VLČEK, Pavel; SOMMER, Petr; FOLTÝN, Dušan. *Encyklopedie českých klášterů.* Praha 1997, s. 610-614.

